

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Despre întâmplări și necesități

Cărțile intră în conștiința publică așa cum un fluviu se varsă în mare; indeobște se spune că „viața” e altceva decât „literatură”, dar cum ar putea să fie fluviul mai sărat, sau marea dulce? După ce marea își inghite fluviul, curentii de suprafață, sau mai adânc încep să-și facă lucrarea și, la puțină vreme, nu mai rămâne nimic din gustul de apă dulce. E aproape imposibil de știut ce împartă la avut o carte sau alta pentru conștiința publică și poți doar să-ți închipui că, fără fluviul care se varsă în ea, marea ar avea cu totul alt gust și altă culoare. Care ar fi imaginea noastră, astăzi, despre țărani, fără cărțile lui Rebreanu, Sadoveanu sau Marin Preda? E greu de spus. Sigur e însă că, fără ele, această imagine ar fi fost cu totul alta. În timp, cărțile pierd sau câștigă importanță, după cât de necesare se dovedesc; sînt asemenea cărți fundamentale pe care zecile sau sutele de ani care au trecut peste ele nu le împiedică să ne limpezescă încă — desigur, poate, mai nimerit ar fi fost să spun că ne tulbură încă; lucrarea lor poate uneori să fie mai importantă astăzi, decît la timpul la care au apărut, dar nici asta nu se poate dovedi.

Mai sînt poate, astăzi, oameni care nu citesc literatură, dar asta nu înseamnă că, într-un fel sau altul, literatura nu ajunge pînă la ei; direct, sau pe căi ocolite, cuvîntul scris ajunge în conștiințe; chiar dacă părăsește pagina pe care a fost tipărit și trece în altă pagină și de acolo în alta, chiar dacă cineva îl spune apoi și îl auzi și îl spui și tu mai departe, chiar dacă s-a pierdut de mult de cel care l-a scris prima dată, l-a dat pentru prima dată un anume ințeles, sau doar l-a folosit alăturîndu-l altora. Odată intrată în conștiința publică, mișcarea literaturii nu mai poate fi urmărită, ci doar bănuțată.

Marin Preda declara cîndva că s-ar lăsa de scris dacă într-o bună zi s-ar convinge că literatura lui nu are nici o putere să schimbe ceva în lumea în care trăim; faptul că a scris pînă în ultimile zile ale vieții, dovedește că nu și-a pierdut pînă la sfîrșit încrederea care l-a susținut și l-a ajutat să devină unul din marii noștri scriitori. Poate că nu e obligatoriu să ai o asemenea convingere pentru ca ceea ce scrii să devină necesar, dar cărțile îți transmit și ceva din încrederea autorului în adevăratele sale.

Nu sînt puține cărțile fără de care literatura ar fi de neconceput. Dacă ele n-ar exista, ar trebui, fără îndoială, inventate. Și totuși, istoria fiecărei cărți în parte depinde unora de lucrări altele de mîndrie, încît uneori îți spui că la fel de bine ar fi putut să nu fie scrise niciodată sau să se piardă fără urmă înainte de-a fi ajunse la noi. Odată apărute însă, îți dai seama că erau de necesare — unele alt de necesare — în care sînt conținute, aproape în toate scrierile singure. E, bineînțeles, doar o impresie; și este spre lauda autorului și faptul că o carte are viața ei proprie, desprinsă de clipa trecătoare în care a apărut, de toate întîmplările care ar fi putut să o împiedice să mai apară vreodată. Fiecare carte se confruntă totuși, mai întîi, cu timpul său și puține cărți pe care timpul lor le-a respins au mai avut o sansă după aceea; sigur că există creșteri și descreșteri de luminizitate, istoria revoluției greu controlabilă a constelațiilor literare, există și dispariții și apariții spectaculoase, dar asta nu înfruntăză prea mult întregul, așa cum o stea sau alta nu poate schimba cu mult înfățișarea cerului.

Privită de aproape, istoria fiecărei cărți poate să pară întîmplătoare și, bănuiesc, nu toți cei care scriu au sentimentul clar al necesității. Considerentele pentru care sînt scrise cărțile, sînt uneori foarte îndepărtate de efectul pe care ele îl au. Conștiința de sine a scriitorului, conștiința deplină a importanței operei sale, nu sînt nici ele, întotdeauna, prea limpede, nu sînt întotdeauna necesare ba, uneori, te încarcă cu o povară care cu greu poate fi dusă.

Dacă îmi aduc aminte bine, prima carte pe care am scris-o a apărut fără să-mi dau prea bine seama cum — așa cum o pasăre nu prea știe de ce zboară și un pește de ce înnoată —, măcar că mi-am bătut destul capul cu ea și, în orice caz, nu am făcut-o peste noapte, ci mai curînd dimpotrivă. După ce-a apărut însă, s-a întîmplat un lucru ciudat: scrisul a devenit un chin; și nici de vorbit parca, nu mai eram în stare să vorbesc. Ceea ce pînă atunci venea de la sine, așa cum e normal să respiri și să clipești, ajunsese o povară. Mă simțeam deodată privit desigur probabil că nu erau mulți care să facă așa ceva; de fapt, pentru prima dată cred că mă priveam cu atenție și, cu cît mă scrutam cu mai mult interes, cu atît mai puțin eram în stare să mă mișc în voie. Cum spun, pînă și cînd vorbeam mă bibibiam, desigur așa zice că n-am fost niciodată tăcut de felul meu și nici dintre aceia care tac din nimica.

Nu știu unde ar fi dus această confruntare cu mine însumi, ca un ecou care nu vrea să se stingă, dacă nu aș fi ieșit dintre cei patru pereți ai conștiinței de sine. Din întîmplare, am zis atunci, cu necesitate, zic acum, a apărut reportajul — posibilitatea de a scrie reportaj. Cred că m-am simțit ca unul care învață să deseneze de la alții și deodată obligat să facă primul lui desen după natură. Măcar că trăiești în ea, cred că poți să treci prin lume fără să o vezi, s-o iei de-a gata fără să te mai

Nicolae Mateescu

Continuare în pag. a 2-a

Identitatea ființei

Împărirea și în anul 1968 a marilor gânditori români de la C. N. I. de la Pîlăd (Serisori despre logica lui Hermes) la Anton Dumitriu (Eseuri) și, de curînd, la Mircea Eliade (cu volumul al doilea al Istoriei credințelor și ideilor religioase) etc. — arată o dată mai mult că un sistem național de filosofie (cf. Vasile Goga) începe de-acum a fi cu putință și demonstrează totdeauna audiența de care se bucură astăzi la noi filosofia. Și nu numai, desigur, aceasta: dar creația filosofică însăși, și anume (cum ar observa Achim Mihai) una reactualizată, îndemnată a stăruie preocuparea de național, adică a deluși teoreticele forme ale ființei românești.

O cale spre această ființă (tocmai cu material furnizat și din importante restituirii menționate) ar fi, o dată, de a vedea că loc și locuire au, în românește, vocative filosofice, ele constituind poate chiar nucleul lucrării „transcendentale” românești (folosesc termenul ca indicînd, de la Kant încoace, nu o ordine, gata făcută, dar una instituită). Ar exista, deci, o lucrare filosofică românească de o adîncime în timp profiilosofică (epiilosofică) adîmă, să zicem, celei grecești? Că există, nu e îndoială. Și sîrînd (cum spuneam cu alt prilej) și peste îndoiala celor care nici despre cei de făcut parca nu vor să știe, să afirmăm că pentru omul românesc de fapt e — cu vorba aceea a lui Noica sculîndu-se pe urmele limbii lui, pentru că doar astfel din toate părțile stau gata să se ivească înțelesurile neașteptate. În „lexicului etnic” se locuiește filosofic, uneori. De la limbă, însă, spre filosofie întîlnim pe drum mitul, legenda. Despre mit știm ce a afirmat, fundamental, Mircea Eliade; e un model exemplar pentru un fel anume de a fi în lume, istorie sacră, „asașad o istorie adevărată” etc. Intr-un mit e o filosofie (profilosofică) preexistentă, sau acolo va fi fiind ea în „cum e cu putință”. Tot astfel — s-a mai putut spune, o aritmetică, o geometrie, medicina, astronomia trebuie să fi fost undeva înainte de a fi, mai întîi, în constituirea lor ca atare. Rigurosul Aristotel afirma că și „lubitorul de mituri e oarecum un filosof”. Savantul de azi (un Levi-Strauss) nu afirmă altceva: gîndirea mitică e generalizatoare, deci științifică.

O gravă carență a mitului, ce l-ar scoate din lotul filosofic, e nu, în privința lui, mitul e poveste iar nu interpretare. Conține peripeții și pătani, are nu concepte ci situații și personaje. Dar filosofia însăși, se poate obiecta, nu e tocmai o pătanie a spiritului? Hegel, cu Fenomenologia sa, a observat bine Kirkegaard, se poate povesti, și cineva chiar a făcut-o, într-o admirabilă operă. Narînd, vom zice încă, nu interpretă, iarși? „Gramatologia” ca principiu unificator (ca să împrumut de la Adrian Marino) este ea însăși o „epică”, literă e acum textuată, a devenit (esatură), pînă în care s-au bătut, urziți fire „povestind” o lume. Orice text interpretează: povestea povesteste o altă. În oricare va fi fiind vazășică o hermeneutică latentă, implicată; procesul hermeneutic, care e explicit și sistematizat, se bizuie pe o hermeneutică implicită și neorganizată, empirică, una structurată și, sîfci, ontologică. Hermeneutica, în acest fel, ce ar fi altceva decît proccssio, calea spre ființă? Metodă, dacă vrei: ceea ce, dacă traducem din grecește, nu e decît o mergere cu însuși drumul cu tot. Elocvent aci e, lată, cazul lui Mircea Eliade. În Proba labirintului și se arată, de pildă, cum hermeneutic miturilor și ideilor religioase s-a produs pe sine prin mijlocirea unei metode care, epuizîndu-și lucrarea în sine ea, în de ea (cum ar spune limba română), se exercită deodată în lumea din afară. Descifrînd adică mitul, format el însuși în chip hermeneutic (hermeneutică) și constituitivă), al lui Ulise de exemplu, Eliade și-l apropiază: va efectua așa o hermeneutică. Traiectul (auto)biografice ca autointerpretare de sine („Jurnalele” cunoscute, „santierele” etc.) e răspunzător, poate, de formația de hermeneut a lui Mircea Eliade. „Mă recunosc — spune el — și eu în Ulise. Mitul său e un model exemplar pentru un mod anume de a fi în lume”.

Obiectivele la mit ca filosofie ori profiilosofie sînt numai șicanatoare (observă Gh. Viăduțescu). Iubirea de mituri, chiar în epoca aristote-

A.I. Brumar

Continuare în pag. a 6-a

UNITATE DE GÎND ȘI FAPTĂ

Patria trăiește un timp al construcției multilaterale, un timp hotărîtor pentru înfăptuirea obiectivelor Congresului al XIII-lea al partidului, acum, cînd cel de al doilea an al cincinalului se află în plină desfășurare. În industrie, în agricultură, în domeniul investițiilor, activitatea poartă însemnătatea unor exigențe sporite, ale unei exemplare mobilizări umane și materiale.

Cum este însă extrem de important, acest efort constructiv se desfășoară în strînsă interdependență cu procesul de făurire a unei conștiințe profund responsabile, în spațiul careia se afirmă permanent spiritul revoluționar, pasiunea pentru nou, ridicarea nivelului de pregătire politică și profesională a fiecărui cetățean al țării. Unitate de gînd și faptă — iată coordonata definitorie a epocii contemporane, epocă de strălucite realizări în consens cu marile aspirații ale poporului român, timp pe care îl numim cu încredere și mîndrie Epoca Nicolae Ceaușescu. De activitatea secretarului general al partidului, de spiritul său vizionar, dublat de o neobosită muncă pentru binele țării se leagă fiecare dintre ideile-foță ale devenirii noastre, fiecare din cîntările care plonează drumul nostru spre viitor.

Sub acest semn al unității întregului nostru popor în jurul partidului, al secretarului său general, s-au desfășurat și recentele vizite de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, în Capitală și în țară, în locuri unde prezentul înseamnă angajare una-

nimă a fiilor patriei în frontul muncii pentru țară. Vizita de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în județul Bihor, cuvîntarea secretarului general al partidului la marea adunare populară din municipiul Oradea au pus încă o dată în lumină, cu pregnanță,

lor înțelegerea exigențelor noului revoluționar, semnificative repere ale dezvoltării urbanistice, ale dotărilor sociale culturale de naționalitate. În aceasta se realizează, de fapt, adevărata egalitate, se aplică principiile socialismului științific, care lichidează pentru todeauna inegalitatea și nedreptatea — și economică, și socială, și națională — asigurînd deplina egalitate între toți oamenii muncii, stăpîni pe destinele lor, proprietari a tot ce se realizează, făuritori conștienți ai comunismului, ai bunăstării lor materiale și spirituale”. Semnifică acestă și un spațiu larg de afirmare pentru toți filii României socialiste, fapt care face cu atît mai evidentă angajarea fiecăruia cu maximum de competență profesională și spirit de responsabilitate, într-o etapă decisivă pentru îndeplinirea obiectivului strategic de trecere a României la stadiul de țară socialistă mediu dezvoltată. În acest context, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat și cu prilejul recentei vizite în Bihor importanța factorului uman, necesitatea ridicării continue a nivelului profesional, tehnic, al cunoștințelor generale, al gradului de cultură al tuturor oamenilor muncii.

Se deschide astfel și o nouă perspectivă a activității din domeniile propagandei și culturii, a implicării creatorilor în procesul de înțelegere și transfigurare artistică a realității prin raportarea nemijlocită la făurirea și afirmarea conștiinței noi, revoluționare, a constructorilor socialismului.

„Dezvoltarea armonioasă, echilibrată, a tuturor județelor patriei noastre a asigurată condiții egale de muncă și de viață pentru toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate. În aceasta se realizează, de fapt, adevărata egalitate, se aplică principiile socialismului științific, care lichidează pentru todeauna inegalitatea și nedreptatea — și economică, și socială, și națională — asigurînd deplina egalitate între toți oamenii muncii, stăpîni pe destinele lor, proprietari a tot ce se realizează, făuritori conștienți ai comunismului, ai bunăstării lor materiale și spirituale”.

NICOLAE CEAUȘESCU

marele adevăr ce face parte din fondul de aur al istoriei României contemporane: dezvoltarea echilibrată, armonioasă a tuturor județelor țării a devenit realitate deplină, cu argumente covârșitoare, imposibil de contestat. Întreprinderi industriale de primă mărime, dotate la cel mai înalt nivel al tehnicii mondiale, unități agricole care atestă prin rezultatele

mirena înalților oaspeți într-o sărbătoare de suflet, dînd expresie dragostei și recunoștinței, față de secretarul general al partidului, adevărații neștrămătate la politica partidului și statului nostru.

În cuvîntarea la marea adunare populară din municipiul Oradea, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea: „Dezvoltarea armonioasă, echilibrată,

Luceafărul

TINĂR ÎN AGORA

Iubirea de Eminescu

M-am întrebat deseori de ce poezia lui Eminescu nu a sîrît nici o replică, nici un protest în generațiile posteminesciene, cunoscut fiind faptul că poezii nu suportă monopolizarea, pe o durată prea mare, a sensibilității generale de către un singur spirit. Reacția lor este cu atît mai violentă cu cît natura aceluia spirit este mai puternică, mai acaparatoare. Reacție normală, gîndindu-ne că o tutelă prelungită duce în mod fatal la stagnare spirituală, noctivă pentru instaurarea unei noi sensibilități pe măsura unei epoci noi. Marile curente europene, cu înscăunările și detronările lor succesive sînt exemple clasice în acest sens și nu s-ar spune că noi, europeni fiind, n-am fost cu luare amînte la asemenea lecții corective. Atunci de ce n-au încercat (de ce nu încearcă) poezii românești o eliberare de Eminescu?

Mulți dintre cei care au scris despre Eminescu l-au numit fără rezerve cel mai mare poet al românilor, l-au așezat în absolut ca o ființă de neatinș, superlativ greu de combătut ca oricare alt superlativ aplicat acestei „enigme neospitaliere”, fraze transformate repede în gabioane de către spiritul comod, urechist, prezent întotdeauna, ca o notă falsă într-un concert, în umbra oricărei mari lucrări. Dar se știe că gabioanele, fie supralicitînd, fie minimalizînd, convin cel mai bine naturilor moarte. Or, departe de Eminescu așa ceva. Ele au pretenția sentințelor definitive, să explice inexplicabilul, pentru ele totul e limpede, trecînd cu ușurință peste nuanțe, golînd în cele din urmă opera însăși de sufletul viu și adevărat.

Marii poezii al secolului nostru l-au așezat într-adevăr creatoare, nesimțîndu-se ligăniți în vanitatea lor de creație, deci ei au văzut în Emi-

Dan Verona

Continuare în pag. a 6-a

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

Sub semnul „Luceafărului”

În fiecare primăvară, la începutul lunii aprilie, cel mai destoinic și pașionant „învățăcel” urmînd o tradiție de mult statornicită în liceele patriei noastre, își îndreaptă, fascinat, gîndurile și întreaga ființă spre cel mai mare creator de poezie în grai românesc, Mihai Eminescu.

Vraja geniului său nemuritor îi adună ca un urias și invizibil magnet de prin toate așezările patriei, indiferent de distanțele la care se află și de dimensiunile lor.

Marele nostru poet național, care dă și numele acestui prestigios Concurs de limba și literatură română, redevine un simbol: al poeziei pure, ca „floarea albă de cîmp”, al înaltului și neclintitului respect față de limba pe care o vorbim, dar și al preturilor tuturor valorilor spirituale, create aici de milenii și, nu în ultimul rînd, al netărmuririi iubiri față de patrie și popor, sentiment cărui el i-a dat grai, ca nimeni altul, încă din primele sale scrieri poetice, devenind, cum bine s-a spus, „un învățător pentru orice epocă”.

Noua ediție a Concursului din anul acesta, încheiată recent, a lăsat amplasarea unui adevărat pelerinaj pe meleagurile natale ale poetului: Botoșani, loc esențial în viața familiei foarte numeroase a căminarului Gheorghe Eminovici, apoi Ipotesti, în care aveau să se strămute mari tîrziu, cu împrejurimile lui mirifice, din care vilorului poet și-a luat multe motive ale nemuritoarelor sale creații, precum dealul pe care „sara”, „buciumul sună cu jale”, mereu liniștit lac al „codrilor, albastru”, pădurea de argint care îl împrejmuie, cu crengile ei sure și elastice, amintind parcă de bratele primici fete pe care a iubit-o și pe care s-a stîns din viață, la fragedă vîrstă de numai 19 ani, dar și multe alte localități la fel de dragi și familiare poetului, ca Dorohoiul, onomastic imortalizat într-una dintre cele mai frumoase poezii ale sale.

Angel Gălda

Continuare în pag. a 6-a

Catedra de filosofie

Întors de la Viena, în 1872, după aproape trei ani de studenție — timp în care a urmat cursurile ale filosofiei de filosofie și a citit mult (o dovadă manuscrisele rămase) —, tinărul Eminescu l se ivește ocazia de a-și continua studiile la Berlin. Este vorba de un fel de bursă, mai degrabă un ajutor bănesc oferit de Titu Maiorescu prin intermediul „Junimii”. Pentru a-și completa veniturile se angajează ca secretar particular la Agenția Diplomatică a României din Berlin. Și astfel reușește să rămîna în Germania mai mult de doi ani.

Aici citește în continuare și frecventează cursuri de logică, filosofie, istorie, drept, economie, geografie și fiziologie. Ca și la Viena, studiază tot ce-i pare interesant, fără să urmărească un plan anumit. „Mă ocupam, îi scrie lui Maiorescu în 28 februarie 1874, iarși cu ceea ce-mi trecea tocmai prin mîine... căci, nesperînd ceva sigur, nu eram deloc decît de a intra în înalta societate a filistenilor din Botoșani... cu cît mai tîrziu, cu atît mai bine”. Eminescu, trăgea deci, în felul său, de timp. Este tocmai perioada în care seosește propunerea neașteptată din partea lui Maiorescu. „I-am propus, notează acesta, în cazul de ar fi numit vre-unul din noi ministru de culte (prevăzusem că voi fi eu) să fie numit profesor de filosofie, după ce își va fi făcut doctoratul în filosofie în Germania. Am și fost numit Ministru la 7 aprilie 1874”.

Alexandru Surdu

Continuare în pag. a 7-a

ALEX STEFĂNESCU: «Introducere în opera lui Nichita Stănescu»

NICHITA STĂNESCU

„S erie de mare accesibilitate. „Introducere în opera lui...” publică studiul de nișă în opera scriitorilor români fundamentali. Ele au un pronunțat caracter eseuistic, uzind de modalități variate de explorare critică...»

critice. Dar, era oare ea posibilă în timpul vieții scriitorului? Iar, editia Ordinului cavalerilor (neîncheiată încă) înrădăcinată în Alexandru Codreanu și pomenită de noul exeget nichitistănescian, să nu fie, totuși, un început în această direcție? În fine, dacă Alex. Ștefănescu nu crede că este așa, n-ar fi fost mai firesc să poruncească el însuși la așezarea ordinii filologice, în loc să acuze absența acesteia?

Este Nichita Stănescu un scriitor român fundamental? Este, este critică practică de Alex. Ștefănescu una de mare accesibilitate? Este. Și este pină într-ait încât grăbită dintr-o frivoliditate a fost aproape stearsă prin rinvă neobosită a criticului. Uzează Alex. Ștefănescu de modalități variate de explorare critică? Nu tocmai. Ba, chiar, s-ar putea vorbi de o relativă sărăcie atît din punct de vedere metodologic, cît și din acela al limbajului critic. Alex. Ștefănescu practică un impresionism aleatoriu, mereu decis, după metoda celui al lui Alexandru, în fața nodului gordian. Decizia sa (ca a criticului) poate impresiona, dar, sigur, ca puțin în cazul comentariului de poezie, sărăcie și deformare. Cînd nu este plat și didactic, stilul este jovial, abundînd în comparații la îndemînă, de tipul ca o... ca un... ca niște... ca în... ca într-o... ca într-un... folosite pentru a ține locul necesarelor definiții critice.

Rezolvînd în această manieră problema vieții și, mai ales, a faptului că „Nichita Stănescu a existat”, deuteratul autor trece la explicarea operei. Și descoperă aici, în ordine, componenta realistă („poetul ne face să simțim și noi ațingerea „umbrelor melodioase” ale ploilor care și atîngerea apelor somnului”), componenta sentimentală („Iubitul și iubita se amestecă pur și simplu, ca două substanțe într-o soluție”), componenta paradiacă („Secretul reconstituirii conștiinței, în principal, în repetarea mecanică la începutul fiecărei strofe, a interogației „de ce?” componenta abstractă („Abstracțiile generează o anumită atmosferă poetică”), componenta epică („Se observă că interlocutorul care nu răspunde în vine greu să nu răspundă și că pînă la urmă ceva din el îndeplinește totuși obligația de a răspunde”), componenta „poezescă” („Starea nefirească a limbii și se infățișează ca mai firească decît cea firească [probabil așa simte un conștient imponderabilității]”), componenta vizuală („Hai să încercăm să înțelegem, ca și cum am trăi mari revelații, acesta este îndemnul subtextual pe care ni-l adresează poetul și căruia merită să-i dăm curs”).

conține citeva date bio-bibliografice, împreună cu observații, dezvoltate, că poetul „și-a trăit viața la scenă deschisă”, fiind actor și regizor al propriei existențe. Teul acestui mod de a fi este — după „Opinia criticului” — acela de a se afla mereu și cu orice preț în centrul atenției tuturor. Și cum a constat că românii „poetul se bucură de o prețuire aparte, a hotărît „ră merită să devină poet. Și nu numai că merită, ci și că nu există nimic mai potrivit pentru el în condițiile date”. Ar fi putut, ce-i drept, înainte de a lua această hotărîre, să devină „muzician și pictor, și actor, și orice altceva în funcție de modelul cultural sau de mital care i s-ar fi impus cel mai repede”. Dar, „la București, studiind sistematic literatura română, luînd contact cu viața literară și completîndu-și și reconsiderîndu-și astfel cultura înaltă Poloniei”, a rămas pînă la urmă doar o amintire duioasă, la periferia orizontului intelectual, Nichita Stănescu a descoperit superioritatea poziției poetului în conștiința colectivității românești și s-a făcut poet. Văzînd el, însă, că nu poate fi Labis, s-a făcut Nichita Stănescu. Asta este, dragi noștri, povestea în versiunea lui Alex. Ștefănescu, prescurtată de mine — despre cum s-a făcut Nichita poet. Sotul acesta de determinism, în care crede criticul, este cu totul pueril, dacă nu hilar de-a dreptul. Sau poate că el constituie, în concepția criticului, calea de acces către o teologie a poeziei, un fel de ritual tradițional, eliberat acum de prejudecăți și disponibil la maximum.

„Asa stînd lucrurile (în viziunea lui A. S.), ce-i de făcut? Nimic mai simplu: „Un comentariu relevant ar fi, deci, unul al sentimentului și sentimentului și al conștiinței, probabil, cu un manual, de genul „Învățată limba poeziei lui Nichita Stănescu fără profesor...”. Cui se adresează acest „manual”, alcătuit cu sentimentul utilității? Iată o nouă dificultate asupra căreia zăbovesc criticul, înainte de a trece la fapte. Din argumentația sa, îndeajuns de confuză, rezultă totuși că este vorba de cei ce nu înțeleg (și criticul presupune că ar fi mulți) poezia lui Nichita Stănescu. Nu o înțeleg, continuă criticul, pentru că o cîntec „după un algoritm tradițional”, căuînd în aceeași logică acolo unde ea nu este, încercînd să se instruiască atunci cînd ar trebui să se lase cuprînsi de frumusețe. Nu am nimic de obiectat în legătură cu acest mod de a vedea lucrurile, dar Alex. Ștefănescu se înseală dacă bănuie că astfel poate rezolva problema „înțelegerii” poeziei lui Nichita Stănescu. Am subliniat oca pe am subliniat, fiindcă enunțurile criticului sînt general valabile pentru situația receptării întregii poezii moderne. Or, el însuși ne atrage atenția, de mai multe ori pe parcursul volumului, că Nichita Stănescu este altceva — că logica poeziei sale este una cu totul specială, personală. Deci, ar fi nevoie — nu așa — de o „introducere” în materie tot atît de — cum s-a spus — specială. În acest punct criticul se simte dator să indice „larva fiarelor” cu care poetul deschide nu numai lucrurile, ci și inaccessibile poeziei, ci și pe al propriului comentariu: „Înainte de a deschide o carte de Nichita Stănescu (inclusiv o carte despre Nichita Stănescu, cum este aceasta), trebuie, deci, să renunțăm la prejudecăți, să fim de o maximă disponibilitate. Nu este simplu (nu este simplu să fi simțit). Dar merită făcut efortul, pentru că această poezie conține mari resurse de frumusețe!” Nu garantez că atunci cînd voi deschide o carte de Nichita Stănescu am să fiu, pur și simplu, simplu, dar îl promit lui Alex. Ștefănescu să fiu disponibil (cît este cuvințios) față de acesta sa.

Următorul capitol, „Reper în spațiul și timp, lum de Lingvistică generală și românească”. Nu a existat practic domeniu al limbajului care să nu-l fi interesat la modul pasional. Avea cunoștințe atît de profunde și informativ așa de vaste, servite de o memorie fenomenală, încît în orice domeniu al culturii și științei, în orice țară, cel mai adesea, observații de însemnată. Astfel se explică faptul că ideile și teoriile sale lingvistice, concepția sa despre limbaj și științele sociale au fost imbrățișate de numeroși săli elevi și doctoranzi pe care l-a îndrumat nu numai cu o aleasă competență dar și cu o prietenie colportătoare ce atenua mult din sentimentul de inferioritate intelectuală pe care interlocutorul îl încerca într-o discuție profesională cu omul de știință isean.

Ultimii ani de viață au fost pentru profesorul Ivănescu un adevărat martiraj. Torturat de o boală pe care o învinșese alina la rînd, o încredere în sine atît de robustă încît îl mobiliza și pe devotații săli elevi care îi vedeau organismul epuizat — numai și numai pentru că avea atîtea proiecte de realizat, profesorul își cerea sîinii încă două decenii pentru a defini-tiva totul.

Acum, cînd vorbim despre savant, trebuie să folosim timpul trecut, restul pentru dispariția celui care a lăsat o moștenire culturală dintre cele mai valoroase studiului limbii române este sport de pierdere ireparabilă a ceea ce a rămas închis pentru totdeauna într-una din mințile cele mai ascuțite pe care le-a avut lingvistica românească. Au fost pierdute, odată cu dispariția Domniei sale, citeva cărți fundamentale pe care intenționa să le ofere. Simpla lor însușire este mai grăitoare decît oricare alt argument: „Tratat de lingvistică generală” (450 pag.), „Nașterea și cauza schimbărilor fonetice” (400 pag.), „Adevăr și eroare în fonologia contemporană” (200 pag.), „Originea românilor” (300 pag.), „Sintaxa limbii române moderne” (400 pag.), „Sintaxa doctrinei sintactice” (350 pag.), „Istoria lingvisticii românești de la 1880 și pînă azi” (600 pag.), „Istoria lingvisticii generale” (600 pag.), „Istoria limbii române” (800 pag.).

Lucian Chișu

STUDII ACURATEȚEA EVOCĂRII

Evocarea pe care venerabilul colonel Gh. Eminescu o face epocii lui Napoleon, avînd în centrul ei pe marele strateg și împărat al Franței de la începutul secolului trecut, este cu totul remarcabilă prin documentare riguroasă și mai ales prin talentul și resursele literare ale reconstituirii vieții, activității și marilor fapte ale unui personal de excepție, căruia i s-au consacrat sute de studii, monografii și evocări de tot felul. Unii istorici vorbesc — ne spune autorul recentei monografii — despre „o bibliotecă napoleoniană [care] pentru a fi aproape completă ar trebui să cuprîndă cam zece mii de volume, iar pentru a avea numai esențialul ar trebui pe puțin cinci sute” (J. Bainville). Evident, selecția celor mai grăitoare evocări a scurtei, dar atît de dense istorii, în centrul căreia a stat împăratul Franței de la 1800, cere spirit critic avizat, o judecată obiectivă, cît mai eficace — ceea ce s-a străduit să realizeze autorul român de acum, Gh. Eminescu, care, fiind militar prin formație și scriitor autentic prin talentul desfășurat în compunerea acestei ample monografii, s-a aflat mai aproape de problematica strategiilor unui comandant de talia lui Napoleon, dar și de lumea atîtor concepte, planuri și inițiative administrative care au situat atunci Franța pe primul loc al modernizării vieții publice, tocmai într-o epocă de mari confruntări militare. Scopul autorului a fost tocmai de a ne da despre erou o imagine veridică, completă, temeinic lămurită documentar, într-o prezentare logică, strînsă, sugestivă prin construcții literare frapante adesea, prin reflecții substanțiale, ceea ce face atrăgătoare această evocare; pe deplin credibilă este și reconstituirea istorică a epocii și a vieții lui Bonaparte. Un fond activ vizibil asigură acestei evocări un puls literar care însuflețește paginile și dă

lumină meditației elevate a autorului cărții recente: „Vom socoti atîns scopul încercării noastre dacă, la capătul lecturii, cititorul va fi în măsură — scrie autorul — să-și facă singur imaginea omului extraordinar care, după ce a fulgerat ca un meteor epoca sa, a căzut și s-a stîns pe stîncile de la Sînta Elena”.

Fiecare capitol al cărții dovedește caracterul excepțional al unei personalități care a dominat epoca și sînt cele mai mari admiratori și cele mai cumplite adversități, tocmai pentru că Napoleon a fost o mințe, o voință, un caracter și mai ales o ambiție fără măsură. El însuși a putut exclama despre sine: „Ce roman a mai fost viața mea” (p. 13) și despre acest roman s-a putut scrie subiectul cărții, aceasta a lui Gh. Eminescu este gîndită și scrisă de un român, de un militar, de un literat care dispune de toate datele, adunate o viață de om, de toate însușirile spiritului critic și ale autorului stăpînit de aria compunerii și a evocării sugestive, pentru a-l face parcă prezent, în epocă, pe erou.

Povestea vieții lui Napoleon se desfășoară cronologic, iar capitolele sînt marcate prin sintagmele evoluției militare a acestei vieți de excepție a celui mai mare strateg modern: Campania din Italia, Lovitura de la 18 Brumair, apoi seria de campanii militare dintre 1805 și 1814, precedate însă de două capitole care evocă ascensiunea supremă a lui Napoleon: Consulatul și Imperiul (p. 97—163). Ceea ce e specific acestei monografii, fapt greu de găsit altunde, sînt în orice caz nu așa cum putem citi aci, e descrierea dramatică, de specialist militar, a detaliilor strategice, a planurilor și desfășurărilor militare, din care reiese genul și bravura protagoniștilor principali care a fost Napoleon. Excepțional ni se pare capitolul despre Consulatul și Imperiul, cel mai dens, perioada cea mai fertilă, mai dinamică, mai creatoare pe plan cultural, politic, social. Și de aici înainte acest erou al istoriei Franței a parcurs ani de și mai mari victorii, dominînd cu voință și puterea armatei sale fanatizate continentul, pînă după dezastrul expediției din Rusia, cu repetatele încercări de a stăvilii puterea coaliției ostile a atîtor state, încheind dramatic o carieră unică prin înfrîngerea definitivă de la Waterloo în 1814. Autorul cărții poartă pe toate documentele și atrăgător, cu acele inflexiuni ale stilului densitate și culoare narativă sale, de excelent nivel literar, incit cartea se citește ca un roman, — cum însuși Napoleon spusese că a fost viața și tumultuoasă lui aventură. Se insistă în această ediție asupra influenței politicii napoleonice în Principatele Române, problemă destul de dificilă și despre care odinioară scrișese de mai multe ori și Iorga.

Cartea despre Napoleon, repetîndu-se acum de col. Gh. Eminescu, este o lectură instructivă și plăcută pentru că reflectă erudiția și arta autentică a lui Iorga, înțelegerea de cercetător și o excelentă calitate de stil.

Gh. Bulgăr

FOLCLOR

Considerat de B.P. Hasdeu „cel dintîi etnograf român în adevăratul înțeles al cuvîntului”, Sim. Fl. Marian* s-a bucurat, atît în timpul vieții, cît și în posteritate, de un prestigiu neobșnuit. Și-a câștigat acest nume bun print-o muncă de o perseverență și cu o eficacitate de excepție. În cei numai 50 de ani ai vieții sale, Marian, simplu profesor la Suceava, dar și membru al Academiei Române, a dat culturii naționale lucrări monumentale ce nu au fost egalele sau depășite nici pînă acum. Intre ele, monografiile despre naștere, nuntă, înmormîntare și sărbători, despre insecte, păsări și botanica populară și multe altele. Iată de ce aprecierea lui Nicolae Iorga rămîne nu numai valabilă pînă în zilele noastre, dar și de prezentă actualitate: „Astăzi nu se poate încerca pătrunderea științifică în sufletul acestui neam fără întrebarea integrată a trebuințelor cărții pe care le-a pregătit, poate fără a și da seamă pe deplin de toată însemnătatea lor, harnicul și modestul cleric”.

BASMUL „DE AUTOR”

Sim. Fl. Marian BASME POPULARE ROMÂNEȘTI Editura Minerva

Considerat de B.P. Hasdeu „cel dintîi etnograf român în adevăratul înțeles al cuvîntului”, Sim. Fl. Marian* s-a bucurat, atît în timpul vieții, cît și în posteritate, de un prestigiu neobșnuit. Și-a câștigat acest nume bun print-o muncă de o perseverență și cu o eficacitate de excepție. În cei numai 50 de ani ai vieții sale, Marian, simplu profesor la Suceava, dar și membru al Academiei Române, a dat culturii naționale lucrări monumentale ce nu au fost egalele sau depășite nici pînă acum. Intre ele, monografiile despre naștere, nuntă, înmormîntare și sărbători, despre insecte, păsări și botanica populară și multe altele. Iată de ce aprecierea lui Nicolae Iorga rămîne nu numai valabilă pînă în zilele noastre, dar și de prezentă actualitate: „Astăzi nu se poate încerca pătrunderea științifică în sufletul acestui neam fără întrebarea integrată a trebuințelor cărții pe care le-a pregătit, poate fără a și da seamă pe deplin de toată însemnătatea lor, harnicul și modestul cleric”.

POEZIE

și în gral pecetea lucrurilor „poarta cu ochii negri” (26), „cînd se-aprind în tineri lămpăe mute” (27), statornice „Cu mințile împodărite printre civitate”, stîns în fată verbului, al mîinii ca om în plin social. Pentru poet cuvintele sînt „Sărbători de flori și îngeri / Apa vie a uitării” (19), motivele lirice „Decupează răsaritul / Ca o pierșică sub rouă / Și cărări de mult vîdate / Lingă gleezele-aminodua”. „Amurgul se strecoară-n pat” (30) și apoi proza populară ceafărui-„bea de floarea unui tei” / Iristoarea „bate cîuie-n pieptul săpămîni”, serile „urzesc tăisuri”, cupa vieții zace pe poezia printre expresiile nefirenice ale mîinii, iar în natură „fără vină / cîntîi plîng stîngerii la cină” (77) căuîntîu-„tînic verbului cel ce vîntul înmormîntă / Don Quijote care nu-și lasă „să ruginescă lanca / Domn al boemei fără căpătîi” (83).

GONGUL ȘI MASCA

Iată cartea de poezie, semnată de Mircea Belu, un excepțional actor al Naționalului timișorean, carte scrisă într-un limbaj direct, adesea frust și foarte aproape de simplitate. Fiecare vers este cizelat, fiecare stîncă și gînd primesc un vesmînt prozodic adecvat, prin ritm și rimă, aproape de perfecțiunea clasică. Nu este primul actor de genul acesta care traversează prin plusul cortinei în scena poeziei. După marele Emil Botta, prin har și destîn un fascinant poet, încă prea scolară analiză de critică, au „venit” Ioana Criculescu, Cristina Tăsel, Aron Dones, Ștefan Badoș, Mircea Albulescu... Mircea Belu este scolt la marea poezie — actorul este o bibliotecă vie de poezie — și dacă unele semne sau discrete tonalități livești scot palid în evidență iubirea poeziei pentru memoria eminesciană ori filigranul barbian, „azi atrîpa mai zhoară și mai doare / Ris-punsul de cîntă și de fum” (7), în esență, cartea lui de debut tardiv îl exprimă cu sinceritate din plin. Descinzînd din zona septentrională a țării (născut la Sighetul Marmarof), el poartă cu sine

* Mircea Belu: „Gongul și masca”, Editura „Litera”, 1986.

IN MEMORIAM

Gheorghe Ivănescu

„Incelat din viață zilele trecute, cu citeva luni înainte de a implini 75 de ani, savantul Gh. Ivănescu, profesor universitar doctor docent al Universității „Al. I. Cuza” din Iași, membru corespondent al Academiei R.S.R., figură marcantă a lingvisticii românești, fondatorul școlii lingvistice timișorene, cel mai de seamă reprezentant al școlii lingvistice isiene contemporane. A fost unul dintre spiritele enciclopedice ale lumii științelor moderne cuprînzînd în sfera gîndirii și informării sale domenii cum sînt: filozofia, istoria, sociologia, antropologia, psihologia pe care le stăpînea în toată dezvoltarea și atomizarea dimensiunilor lor interioare. S-a născut la 2 nov. 1912 în comuna Vulcanii, Pasiunea sa pentru limbă și literatură s-a manifestat de timpuriu. Încă din vremea liceului, absolvit la Birlad, a cules și publicat folclor în revistele conduse de Nicolae Iorga, Neamul românesc și Cureț clar. Ca student al Universității din Iași (1929—1933), viitorul om de știință i-a avut profesori pe G. Ibrăileanu, A. Philippide, I. Iordan, care au contribuit în mod hotărîtor la formarea concepției sale științifice despre limbaj și științele sociale, izvoată din tradiția lingvistică românească, anume din cea creată de A. Philippide, a cărui operă începuse s-o reeditze, împreună cu cercetătoarea Carmen Pamfil în anii din urmă la Editura Academiei.

românească”, ambele în 1959), a fost reintegrat profesor la Universitatea din Timișoara (1962—1989), unde activitatea neobosită a rodit prin fondarea unei școli lingvistice acolo, una dintre cele mai active azi, și la publicatiile științifice Analele Universității din Timișoara. Muncă sa de devotație științifică românească a fost încununată cu titlul de membru corespondent al Academiei R.S.R. conferit profesorului Ivănescu în 1964. Intre 1969—1971, perioadă după care va funcționa la Iași pînă la pensionare, în calitate de profesor al Universității din Craiova și director al Institutului de istorie-filologie, a înființat revista „Philologica” menită să publice rezultatele cercetărilor specialiștilor craioveni din domeniul filologic. În tot acest timp a depus o uriasă muncă de documentare ale cărei limite au fost mult extinsă dincolo de perimetrul lingvistic, cercetînd și fiind un imens material informativ pentru lucrarea sa cea mai importantă „Istoria limbii române” (1980). Această istorie monumentală, elaborată după citeva decenii de meditație și studiu, a treia în cultura română, ca ordine de apariție, după „Istoria limbii române” de Ovid Densusianu și Al. Rosetti, este cea dintîi istorie a limbii și a poporului român, care se referă la tot teritoriul locuit de români și este singura istorie care supune unei analize ample, cu cele mai noi cizlături, teritoriul de formare și dialectele limbii române, limbă poetică românească, formarea și evoluția stilurilor limbii literare artistice, așezînd într-o lumină puternică originalitatea ideilor profesorului Ivănescu, vasele sale cunoscute științifice, prețioare excepțională a acestui savant, care făcea parte din categoria atît de rară a oamenilor devotați pînă la sacrificiul unei științe, unei idei. Pe drept cuvînt, acad. Iorgu Iordan întîmpina în primele rînduri ale unei recenzii această istorie cu expresia „habemus Papam”.

Profesorul Ivănescu s-a pasionat de toate problemele științei limbajului scriind sute de studii și articole, care însumează mii de pagini, referitoare la principalele domenii ale științei limbii, cum sînt, de pildă, lingvistica generală, lingvistica indo-europeană (în 1981 a publicat o valoroasă „Gramatică comparată a limbilor indo-europene” în colaborare cu Theofil Simen-schi, iar în 1983, fosti săli elevi de la Timișoara, V. Șerban și V.D. Tăra, au îngrijit un prim vo-

lucru de sintaxă limbii române (1948), aflat din nefirecure doar sub forma litografată și într-un număr restrîns de exemplare, evidentizînd o concepție structuralistă a profesorului isean, de factură deosebită, care, chiar dacă este foarte deosebită de structuralismul școlii din Praga, de cel al școlii din Copenhaga și cel al școlilor din S.U.A., conține observații și idei originale ce duc, în unele privințe, la orizonturi noi în analiza structurală.

Vicisitudinile sorții l-au îndemnat de cariera didactică în perioada de tristă faimă a epurării universitare. După ce a funcționat cîtiva ani în comisia pentru cultivarea limbii din cadrul Academiei, timp în care a publicat important studii, (dintre ele amintim doar „Formarea terminologiei filozofice românești moderne” și „Limba poetică

Despre întîmplări și necesități Urmare din pag. 1

intrebi asupra ei, s-o trăiești pur și simplu. Conștiința de sine, odată dobîndită, nu se mai părăsește; atîta doar că trebuie folosită la ceva. Din aceeași întîmplare, care acum poate să pară necesitate, am scris o carte de reportaj despre un sat; aproape tot ce am scris după aceea a proză sau reportaj —, cu vași excepții, a fost despre sat și țărani, dar nu pentru că m-aș fi convins că aceasta este singura lume posibilă și nu neapărat din considerente sentimentale; am descoperit însă, din proprie experiență, cît adevăr cuprinde observația lui I. Iordan care spune că este de-ajuns să trăiești o zi, pentru a avea apoi la ce să te gîndești toată viața. Totul e să trăiești ziua aceea. Ce urmează este doar muncă, uneori învrînată. Și mai este nevoie și de acele întîmplări, pe care mai tirziu le numești necesitate, care te

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMANE

PRETENSIILE LUI EMINESCU

„Zace uitată statuia lui
când alte griji au patrioții!”
M. EMINESCU

STATUA LUI ELIADE

O istorie a ridicării statuiilor în București și în alte orașe și colpii din țară la sfârșitul secolului trecut nu interesează numai istoria artelor. Asemenea inițiative ies din sfera simplor acte edificatoare și ilustrează circulația ideilor în epocă, momentele când acestea se cristalizează și pot fi raportate la o persoană și la un nume. Statuile sînt de obicei consacrate unor personaje care au avut un rol important în istoria țării sau a națiunii. În cazul acesta, statuia lui Eliade este un monument care a apărut și ideea unei statuii a lui Tudor Vladimirescu. Sărbătorirea lui Tudor era prin ea însăși o sărbătoare multiplă, vizind între altele pe monarhul străin instalat la cîrmă țării. Nu e de mirare că statuia lui Tudor Vladimirescu a trebuit să mai aștepte. Statuia lui Eliade, care și ea datorea unui nevoi de ripostă. Era revoluționarul de la 1848 revendicat după revoluție în pofida altora. Eminescu este unul dintre cei ce susțin cauza statuii lui Eliade. Acesta vine lipsi de la festivitatea dezvelirii statuii. S-a dezvoltat și tot într-un context polemic și în jurul lui Eliade aparținând de către Macedonski. Mai tîrziu vor apărea și altele. Statuile cer însă o idee, o asociere de forțe sociale eficiente, cer bani. Unele inițiative trebuie să aștepte: simplă idee nu ajunge, dacă stipendiul lipsește. Numele lui Eminescu este și el prezent într-o istorie a ridicării statuiilor buciureștine. A participat la organizarea festivităților pentru dezvelirea statuii lui Eliade. Nu a mai apucat să intervină pentru monumentul lui Tudor Vladimirescu.

totuși, numele lui M. Eminescu apare, cel puțin o dată, în contextul ziaristic al anului 1881. Citim în volumul I din „Bucureștii de altădată”, de C. Bacalbașa, la p. 277: „Pentru inaugurarea statuii lui I. Heliade-Rădulescu reprezentanții ziarelor din București se întrunesc. O delegație de 5 este aleasă pentru a redacta discursul din partea presei. Acești 5 delegați sînt: G. Dem. Teodorescu din partea Binelei publice, D. A. Laurian din partea României libere, Constantin Rocco din partea ziarului L'Indépendance roumaine, Frédéric Damé de la Românul și M. Eminescu de la Timpul”.

I. C. Bacalbașa este recunoscut pentru exactitatea informațiilor sale. Nu ne rămîne decît să desprindem din presa timpului, o asemenea știre pentru a afla amănunțit. Sîntem, așadar, în noiembrie 1881; încă din iunie Eminescu scria în „Timpul”: „Statuia lui Eliade zace, dată uitării, în umbra zidurilor universității...”.

Există un comitet al ei, în frunte cu printul D. Ghica — dar, după ce au fost strînși banii, după ce s-a ridicat statuia, comitetul nu și-a mai făcut datoria și o să inaugureze. Presa preia inițiativa; nu se constituie încă Asociația presei (abia în februarie 1883 se va alege comitetul cunoscut, cu B. P. Hasdeu președinte propus și susținut ardent de către M. Eminescu și secretar, și împotriva candidaturii lui C. A. Rosetti). Există, însă, un așa-zis „Comitet al presei” care lua inițiativa de acest fel.

2. „Comitetul presei” organizează, asadar, sărbătoarea din noiembrie 1881 pentru dezvelirea statuii lui Eliade. Întregul istoric al problemei se găsește în „Binele public”. Figura lui Ion Heliade-Rădulescu devine, pentru un moment, emblema ziaristicii românești: „...făptuitorul și cel mai folositor publicist în epoca de regenerare națională română”.

La 15 noiembrie „Binele public” revine cu o notă critică la adresa comitetului statuii: „Încă din luna octombrie s-a hotărît ziua de 20 noiembrie pentru inaugurarea statuii lui Heliade. D-atunci și pînă azi nu s-a văzut nici o miscare din partea comitetului aceluia statuii. Lumea se întreabă: făcută-a vreo programă a sărbătorii, sau întru totul corpurile sau societățile constituite? Se știe că principele Dim. Ghica a demisionat din presidenția aceluia comitet, întrucît se a decis în anul trecut a se așeza statuia lui Heliade în fața Teatrului. Acum însă, că principele Ghica și-a retras acea demisie, fiind se vede că onorarea de-a prezida acea solemnitate și o abia domnia sa, mai ales că Heliade a fost cel dintîi al său profesor care l-a învățat carte românească și el a scris câteva laude asupra Ghiculeștilor; recunoștința este o virtute și credem că acum printul Ghica va desfășura o mare activitate pentru ca comitetul să încoronze opera ce a întreprins, fiind onorarea sa angajată în această întreprindere”.

Printul este „legat” să participe prin acest comitet patetic, cam lung. În ultimul moment (19 noiembrie) el a binevoit să-și rupă piciorul coborînd din trăsura în curte (era lărmă, chetuz) — și-l va delega la ridicarea de B. P. Hasdeu, viitor președinte al Asociației presei române, să prezideze festivitatea.

„Binele public” revine, însă, la 19 noiembrie: „Din partea comitetului pentru statuia (afară de d-l Sava Soimescu, care singur dă probă de oarecare sollicitudine) și din partea ministerului instrucțiunii vedem un fel de nesăbuită îndărătnicie. Pe locul liber din fața statuii nu vedem ridicându-se nici o estradă pentru public; și în apropiere de statuie nu s-a înălțat nici o tribună; unde se vor depune frumoasele și numeroasele coroane nu se știe încă; în fine, chiar terenul din jurul monumentului e lăsat în starea-i primitivă. Cu toate acestea, pînă simbătă abia mai sînt 2-3 zile...”.

3. Se va face și tribună, și loc pentru coroane (vor fi 38 de coroane: a regelui, care nu participă însă, cea mai frumoasă; din violete de Parma presărată cu trandafiri și panglicute albe); a presei, numai de lauri parte natală, parte daurii, pe al cărei tricolor era înscrisă în litere mari argintate: Lui I. Rădulescu, presa recunoaștoare — iar „Binele public” va face și programa amănunțită a sărbătorii).

Era ceva mareț și solemn, nu o replică la marile sărbători de la 10 mai, cînd se proclamase regatul, nici la aducerea stîndardului lui T. Vladimirescu în București, dar o replică — fără îndoaială — la stilul de viață anonim al redactorilor presei noastre de pînă atunci: toți se string în jurul statuii, indiferent de coloratura politică a ziarului la care lucra fiecare în parte, se văd, se lasă văzuți, ascultați, urmăriti de către numerosul public ce a luat cu asalt piața Universității...

Bucureștii învățate, în acești ani, să petrecă... Vor urma sărbătorile din 1882 de la Cismăciu, banchetele pantagruelice din casele marilor oameni politici — și se nu uităm marele banchet dat de C. A. Rosetti la aniversarea (chiar în septembrie 1881) a 25 de ani de la apariția „Românului”...

Eminescu învăță să treacă tot mai nepăsător printre aceste „focuri bengalice”, „panglicute”, „violete de Parma”, „lauri pe jumătate daurii, pe jumătate naturali”... Poporul, „țara de jos”, stăzută; deasupra, „țara de sus”.

O nouă epocă începe după proclamarea regatului, lumea simte, în sfîrșit, „independența țării, spiritele se destind, liberalii au ocazia să lucreze, mai liniștiți, sub vălul petrecerilor din afară la consolidarea partidului. Apelerile la lămuritate ale lui Eminescu sînt, însă, la fel de active...”.

4. Dar și despre poet va fi vorba în cadrul acestei sărbători; și revenim la firul întâmplărilor. S-au strîns la „Binele public” reprezentanții a 12 ziare din capitală: „duminică, 15 curioși și: în privința participării la sărbătoare delegații presei au luat deciziunile următoare: să asiste în corpore la solemnitate, să se decernă o coroană de lauri, să se elaboreze și să se pronunțe un discurs, în fine să se mișcarea pe lângă autoritățile competente spre a se libera bilete de liber parcurere pe căile ferate acelor ziaristi din județe care ar dori să asista la serbare”. În privința discursului presei: „s-a ales un comitet al presei, compus din delegații a 5 ziare, și anume: d-nii C. Stoicescu (L'Indépendance roumaine), D. T. Laurian (România liberă), Fr. Damé (Românul), G. Dem. Teodorescu (Binele public) și Eminescu (Timpul) care să elaboreze un proiect de discurs”. Sint persoanele numite și de C. Bacalbașa, ordinea este alta dar poziția redactorului de la „Timpul” aceeași, la urmă: „și Eminescu”; numele poetului nu este dat întreg — parcă ar fi un pseudonim ori, poate, este vorba de o ezitare? Este prima dată cînd i se dă numele ca ziarist.

Tot „Binele public” are omenea idee de a da și numele celor care au participat cu bani la coroana presei: 20 de redactori cu ziarurile pe care le reprezintă. Cităm, cu mult interes, în ordine, cele 5 repere care ne interesează: „Ziarele reprezentate care s-au asociat și au contribuit au fost următoarele: (...) Românul (Fr. Damé)... România liberă (D. A. Laurian)... Timpul (Rocco)... L'Indépendance roumaine (C. Stoicescu), Binele public (G. Dem. Teodorescu)”. Sint aceiași patru redactori de mai sus — dar, surpriză, în locul lui M. Eminescu „Timpul” este reprezentat de alt nume. Cine este Rocco? Avem, oare, de-a face cu un pseudonim al poetului?

5. Nu știm. Refacem în grabă cuvinte cu fonetism apropiat. F. de Laroc este pseudonimul reginei (Carmen Silva), sub care apare cartea „Virful cu dor”, traducere din limba germană de „E. sciu” (traducerea fusese aspru criticată de „Familia” în nr. 9/1879: D-l „E. sciu” se abate roca mult de la originalul german, recomune, de fapt, legenda în românește) Față de „Rocco”, „F. de Laroc” pare o variantă... Să-și fi luat traducătorul un pseudonim care amintea de un autor străin, traduce? Totuși, de la regiunea redactor și cam mult... În ziarul „Timpul” publicat, însă, frecvent un oarecare „Demroc”, mai ales traducerii din limba franceză, de la „Rocco” la „Demroc” distanța se păstrează între redactori, totuși. Presupunem că avem în față pseudonimul aie lui Eminescu — dar traducerea lui „Demroc” nu sună deosebit eminescian.

Rămînem cu insatisfacția că nu știm cine este Rocco, cel care face, rocadă cu Eminescu în listele de subscripție pentru coroana lui Eliade. Dictionare, enciclopedii, tratate de istoria literaturii — nimic nu ne ajută în toată treaba (ca instrumente de consultare, adică).

O știre din „Românul”, 1 februarie 1883, însă, ne aduce iarăși aminte de acest „pseudonim” al poetului. Este vorba chiar de constituirea Asociației presei, și știrea amintea o intrare de la sediul „României libere” pentru discutarea statutelor. Se va dezbate mai ales termenul de „ziarist”. Vor participa: N. Xenopol, D. A. Laurian, Barbu Constantinescu, Mina Minoișci „și D. Rocco (Timpul)”. Că nu poate apărea în compoziția lui N. Xenopol, cel care l-a provocat în presă să-și dezvăluie identitatea, este de înțeles pentru Eminescu.

Cine este, însă, Rocco?

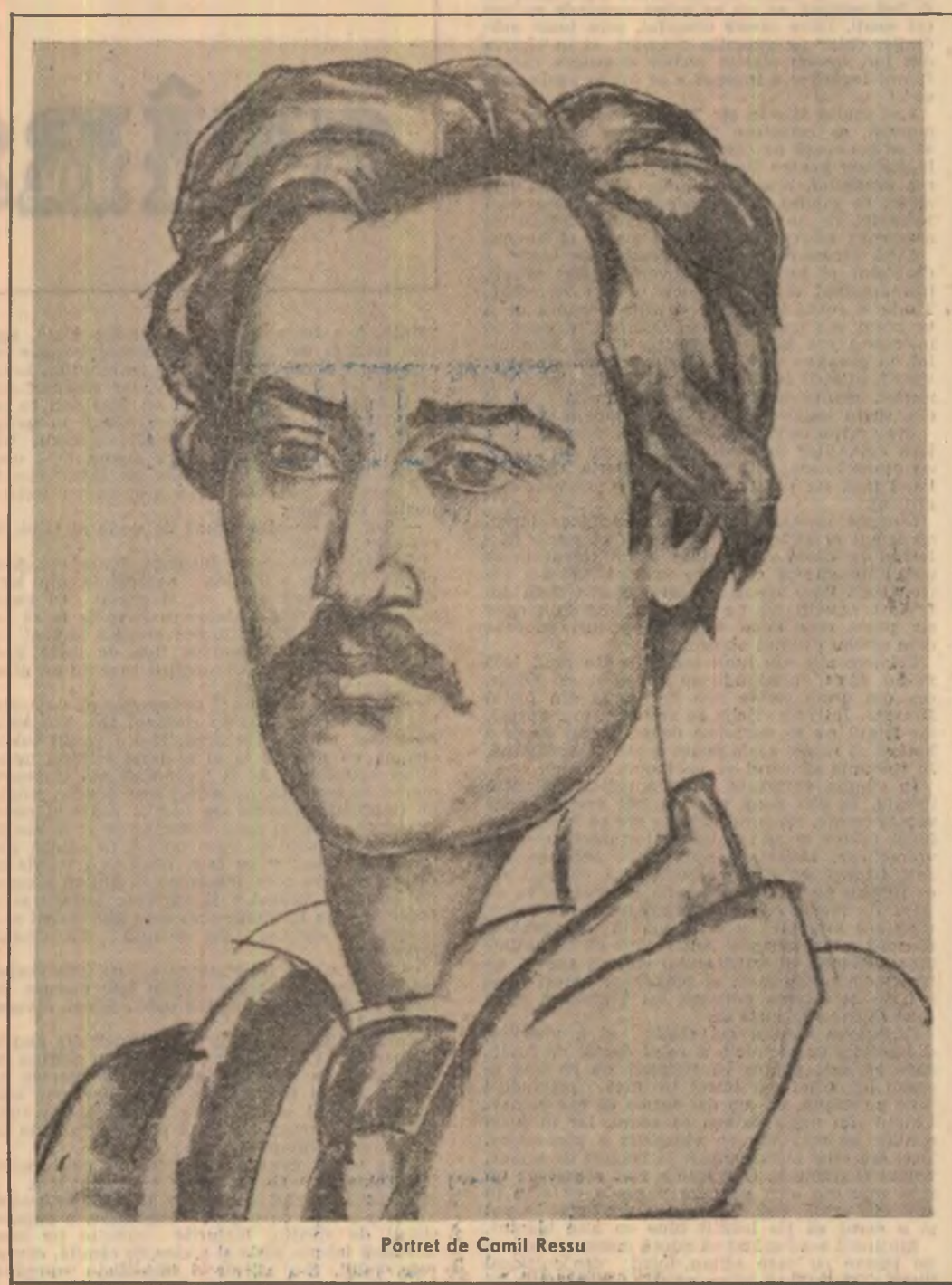
MISTERIOSUL ROCCO

6. Cît de necesar ar fi fost, în epocă, un „Anuar al presei române” de felul celui al presei franceze pe care „Românul” îl prezintă periodicului citi de entuziaști! Sau — măcar — un dicționar de felul celui anunțat în „Timpul” prin 1883 — dar care n-a apărut, lăta fișa: „S-a pus sub presă și va apărea în curînd Dictionar biografic al autorilor Români vechi și moderni. Această carte promite a fi foarte interesantă, cîci, după cîte sisteme informăm autorul ei, d. D. N. Marinescu, și-a pus (toate silințele pentru a strînge notă privitoare la viața autorilor, cum și pentru studiul critic ce face asupra fiecăruia în parte. Acest din urmă lucru lînea cu desăvîrșire în conspectul asupra literaturii române de Gr. V. Popp. O recomandăm încă o dată atenției publicului nostru iubitor de literatură...”. Desigur, am recomandă-o și noi, la rîndul nostru, cu multă bucurie: lăta că și românii s-au gîndit să-și scoată numele în dicționar; numai că în Biblioteca Academiei nu există un asemenea autor și o asemenea carte. Urma să completeze, asadar, conspectul lui Gr. V. Popp, acea splendidă privire asupra literaturii române în care M. Eminescu era prin dimensiuni incredibil de exacte. (Autorul notei din „Timpul” nu-l place compendiiul lui Popp? Autorul notei să fie, deci, ostil lui Eminescu? Ori este Eminescu însuși, ne mulțumim că-l laudăm (și-l numesc) contemporani?)

Notă se repetă obsedant, cu aceeași insipidă gresăle de lipar pe care am corectat-o, toată primăvara lui 1883. Dar la ce ne folosese? Un autor necunoscut scrie o carte necunoscută (trăi fiind pe undeva, prin vreo bibliotecă din țară ori din strălămate).

7. Am plecat de la Rocco și am ajuns la D. N. Marinescu! Cine o mai fi și „D. N. Marinescu”?

Acesta ne va dezlega „enigma”. Enciclopedia lui Lucian Predescu, la care apelăm mai întîi, ne oferă, sub nume, o duzină de persoane și personalități; la nume compuse, unul singur pare a fi fost contemporan cu Eminescu. Lăsăm să alunece privirea peste rînduri și se face dintr-o dată lumină: „Marinescu-Marion, Dumitru, ziarist, scriitor, n. 27 mar. 1860 în București, m. 1 mai 1909 în București. A debutat în ziaristică de la vîrsta de 19 ani, pe cînd era student (Universitatea n-a terminat-o), ca redactor al ziarului „Universul” unde a lucrat 30 de ani. În 1884 a fondat revista „Zorile”. Mai tîrziu, cu Rocco, a scos revista „Foarfeca” (s.n.). A colaborat apoi la „Fintina Blanduziei” a lui Eminescu, seria 2-a. În același timp era redactor la „Binele public”, apoi la „România...”. Nu mai luăm în seamă neglijențele lui Lucian Predescu (nu putea fi vorba de „Universul” la 1879, de „Binele public” contemporan cu „Fintina Blanduziei”, etc.). Avînd „teren de aterizare”, cum spun bibliografii (adică, cuvînt-bază trecut în indici), apelăm la „Dicționarul literaturii române pînă la 1900”, cel de la Iași,

Portret de Camil Ressu

unde Marion își are locul (dar Rocco, nu!). Lucrurile se limpezesc, oricum: D. Marinescu din nota „Timpului” nu poate fi altul decît D. Marinescu-Marion, iar obsedantul D. Rocco nu este pseudonimul lui Eminescu, cum am crezut, ci un redactor cu acest nume.

8. Revista umoristică „Foarfeca” ne va edifica. A apărut în două serii, în 1886 (cîteva numere) și în 1889-1899, Nr. 2/1886 se deschide cu un motto din „Epigoni”: „...în noi totul e spolia”, tot e lustru fără boză” — și cu o poezie de felul acesta: „Cum se-nnoare roata lumii l'parcă dracul o-nvirtește / Ce-a fost jos, sus se ridică, crezi că lumea se-nnoiește...”.

Revista are materiale violente anti-liberale, iar în timpul alegerilor îl incoltește pe I. C. Brătianu din toate părțile: pamflete, caricaturi, satiră. Versurile sînt, de fapt, toate, parodii după M. Eminescu: „Ca un Cezar Brătianu se culcase și-adormise / Legănat în somnu-i dulce de plăcute și dragi vise / Se visa că este rege, adulat de servitori / Toți colectivității de frunte, decoratîi cu-n sărbător / Este fericit sarmantul. E în vis. E împărat. / Somnul continuă, plînd cînd: „Se cutremură vizirul, se deșteaptă...”.

Nu frumoasa Malacută îl apare în față, ci opinia publică, care-l ia și-l judecă. Am citit din nr. 4/1888. Tot acolo, ca de altfel mai în fiecare număr, alte și alte parodii după Eminescu.

9. Directorul proprietar al revistei: Comred (anagramă de la „Demroc” din „Timpul”), ambele, pseudonime ale lui Rocco); secretar de redacție: Marion. Iată: prietenii lui Eminescu. Munca de scrieră „pe-n vînt” vremii nu este răsplătită, „Elevii” săi de la „Timpul”, apoi colegii de la „Fintina Blanduziei”, D. Rocco, de pildă, accepta să-și apără numele în ziar în locul lui Eminescu; să nu ne închipuim că poetul n-avea și-o altă viață și să contribuie — în numele „Timpului” — la coroana teftină a presei, mai ales cînd suma se împărțea la 20 de indivizi! Mi se pare întîr-tăde-adevăr, fascinant: În această constă puterea numelui ascuns al poetului? Să fi avut o școală de gazetari sub mină pe care-i forma, îl învăța să scrie și să gîndescă ca el, să se bată pentru același?

Guvernul liberal al lui I. C. Brătianu cade în acordurile publiciste ale școlii lui Eminescu; parodia guvernamentală este neutralizată, în 1883, de parodia poemelor eminesciene. Duhul poetului a hrănit, și el, într-un anonim care, conform noului spirit al timpului, trebuia să dispară...

CINE VINE ȘI CINE NU VINE LA SARBARE

Și totuși, să revenim la sărbătorile din noiembrie 1881: acolo, în fața statuii lui I. Heliade-Rădulescu, „părintele presei române”, vom găsi un alt prieten al lui Eminescu, pe B. P. Hasdeu, care ne va spune mai multe. Comitetul celor 5 hotărîte că cel mai bun este discursul prezentat de G. Dem. Teodorescu (fiicare în parte venise cu discursul său, cum se obișnuia) — și acesta se va citi la solemnitate. Eminescu publică în „Timpul” propriul său discurs (diferența este ca de la cer la pămînt: G. Dem. Teodorescu rimează terestru niste ditirambi la adresa lui Eliade și a presei române — M. Eminescu alegărgă pînă la sticua înaintasului său și-l pipăie vîpaia în palme). Poetul nu-l revendică pe I. Heliade-Rădulescu părinte al presei române; nici nu amînește acest aspect din activitatea sa. „El scria cum se vorbește; viul grai a fost dascălul lui de stil. Prin el limba s-a dezbrăcat de formele convenționale de scriere ale evului mediu și ale cârților eclesiastice, a devenit o uneală sigură pentru minuirea oricărei idei moderne. Din acest punct de vedere, Eliad a fost cel întîi scriitor modern al românilor, și părintele acelei limbi literare pe care o întrebunțăm astăzi”. („Timpul”, 21 nov. 1881, O. XII, p. 414). „Timpul” mai publică, semnificativ, panegiri-

cul lui C. Bollaie la moartea lui Eliade (după „Trompeta Carpaților”, 20 aprilie 1872): pe acesta îl considerase Eminescu figura reprezentativă a ziaristicii românești (vezi numeroasele trimiteri din ediție).

11. A propos: regele nu vine la serbare (dar și-a trimis coroana). Academia a fost, însă, prezentă — pentru că un reprezentant de onoare îl conducea festivitatea. B. P. Hasdeu deschide seria discursurilor prezentînd pe larg comitetul statuii, comitetele și comitetele care sînt de față, coroanele — apoi își începe propriul discurs: „Domnii mei, Această marmură reprezintă pe el. Nu-i voi numi: el n-are nume. Poetul grai al sintei scripturii zicea creatorului: Iehova, adică „cel care există”, fiindcă natura-ntr-oare Creatorul pretutindeni și nu se află nică-îuri în afară din natură. El bine, orice mare om al unei nații, creator într-o seră mai restrînsă, este și el Iehova, este „cel ce există”, e sinteza unei epoci, e fără individualitate, fără nume...”.

Citim și recitim acest discurs, și întrebarea se naște de la sine: cine este „cel ce există”? Numai Heliade? Eminescu se afla de față, cu toată presa, „în corpore” — cum s-a anunțat. În acest greu an 1881, somat la fiecare pas să-și dezvăluie numele, isurată, batfoorci, făcut țîțar, bulgar — doar doar va spune cine este, Hasdeu se ridică în fața contemporanilor săi și le aduce aminte că Creatorul nu are nume, este „cel ce există”. În februarie 1883 M. Eminescu îl va împune ca președinte al Asociației presei...

12. Momentul are și reversul lui parodic; îl descriem cu interes strict științific: ne sugerează că B. P. Hasdeu s-a adresat „creatorului” de înăltă statuia de marmură. Sîntem la 15/26 februarie 1882 la două luni și jumătate de la această sărbătoare. Eminescu își urmează, la „Timpul”, polemicele lui incendiare fiindu-i mîna de biata țară.

Dar să ascultăm replica „Românului” — alături de Hasdeu, „Caie, ce-ai făcut cu Abel? Cine a făcut lui Cain această întrebare? Dumnezeu, zice Biblia. Cine, la noi, lui locu-lui Dumnezeu? Timpul, în ziua de 14/26 februarie. Și cine este Cain după cel de la Timpul? Partia națională-liberală. Și cine este Abel, cel ucis de noi? Poporul! A spune, cel de la Timpul, că sînt urmașii direcți ai vechilor și adevărații boieri, este o glumă. A spune că el reprezintă pe Dumnezeu în ocrotirea poporului, este a se da risului. Cel de la Timpul, vorbind acum în numele lui Dumnezeu, ne zice: „Ce-ai făcut cu acest popor... Să vă spunem noi!” (...) Păriații de națiune pentru faptele lor, cei de la Timpul se-nnoare acum să revînie la noi dreptul divin și să facă pe popor să creadă că el sînt pe pămînt direcții reprezentanți ai lui Dumnezeu...” („Românul”, 16 februarie 1883).

„Cel de la Timpul” sînt el, „cel ce există”, „creatorul”, doar asta o zisește și Hasdeu la 21 noiembrie 1881. Este curios, cum în parodie „Românul” participă la mitul eminescian, unul dintre miturile cele mai vii, pe care generație de generație îl redescoperim cu toții, pe care Lucian Blaga l-a teoretizat în „Spațiul mioritic”. Eminescu este a un zeu, un „tîndr votevod” al țării; el se comportă astfel — și are chiar sentimentul adînc că este astfel. Ne întrebăm: începînd cu Hasdeu și continuînd cu ziarul lui C. A. Rosetti, el a fost simțit astfel în vremea lui, de către contemporanii lui?

La 28 februarie 1882 (zece zile de la articolul din „Românul”), Veronica Micle îl scrie de la Iași; este una dintre puținele scrisori în care ea amintese munca de ziarist a lui Eminescu. S-o ascultăm: „Micuțule drag, vei fi citit, desigur, posomorita mea scrisoare de la din '26; nu mi-o lua în nume de rău. Tu nu ai decît grija ta și a Timpului, eu am grija de multe lucruri și de multe ființe, și iubirea mea unde o pui și citi o nesocotești! (...) Ce faci tu cu vremea ta și te bucuri Dumnezeu, poate că chiar numai el are dreptul a-ți cere

seamă, de aceea mai abțin de la orice comentariu...”.

Iată că și Veronica Micle citea „Românul” — cam cu întîrziere, e drept — și se opea a „cere seocoteală” creatorului de la Timpul...

13. Nu putem încheia această convocare a documentelor fără a ne readuce aminte de prefața lui Gr. Păulescu la prima culegere din articolele politice ale poetului: „Eminescu, în momentul de față, domnește peste literatura noastră (...) Niciodată un suveran n-a stăpînit atît de bine poporul lui, niciodată un căpitan n-a fost atît de ascultat de trupele lui precum stăpînește Eminescu literatura română, precum este atît de ascultat de scriitorii care se ridică la Naționalitatea românească a gîsit într-insul, nu un apărător, ci un apostol. Ideea conservării, a dezvoltării neamului românesc, ajunsesse la el o religie, la carea se dedase, puțin cite puțin, a se considera ca ministru”. Cităm în Eminescu: „Tot românul dinstu-misă”. Revenim la Gr. Păulescu: „N-ar zice cineva că e vorba de un ministru căruia se adresează plîngerile întregului neam românesc?”.

Prefața este scrisă în 1892, cînd Eminescu veghea, de trei ani, din absolut, cu aproape doi ani înainte de apariția primului său mare apostol, N. Iorga. Este scrisă de un fost om al „Timpului”, prieten cu Eminescu. A fost gîndită, desigur, la 21 noiembrie 1881, la vîpaia ietelor lui Hasdeu; a fost reîntînit și resimțită cu indignare față de articolul sus-citat din „Românul”...

RĂSPATA PATRIOTICĂ

14. Sîntem în ianuarie, 1884. M. Eminescu se află încă în sanatoriu, chețele publice l-au adus la Viena — dar în curînd (27 martie) se va întoarce în patrie sănătos. În București la foc casa lui C. A. Rosetti — din neglijența funcției de serviciu. Arde o parte din arhivă, o parte din tipografie. Reportajele la fața locului descriu un dezastru; temelii afumate din care bolborosește cenușa. Bătrînul revoluționar a rămas sărac, după unele ziare.

În Parlament, P. Grădîșteanu propune (26 ianuarie 1884) să se acorde o recompensă de 150.000 lei pentru a se construi o casă nouă. Urmează discuții. V. Iepureanu propune să se iniție subscripția ca să nu creadă conservatorii (jemișionari) că sumele bugetului se aranjează la discreția guvernului. I. C. Brătianu se opune; deputații sînt, doar, aleși numai din voința lor, este voința nației și nu poate fi pusă în discuție. T. Boldur-Lăteșcu insistă: să se organizeze chețe publice pentru ca tot poporul să simtă că a contribuit la noul edificiu al lui C. A. Rosetti. N. Ionescu se ridică și-i diviniză, făcîndu-l dintr-o dată sînt alături cu temple și statui. (Aplauze prelungite). Cînd voim și noi să mergem pe urmele acelor poaze, nu vom D-ta să scorbim votul nostru de la înălțimea unde noi am votat și-l punem. Nu țîm-ad nici, nici adăpost nici recompensă; înțelegem că un număr de teci nu poate avea nici o greutate, pentru gloria D-tale și țării care ti l-a ridicat. (Aplauze prelungite”).

Urmează C. A. Rosetti, intrerupt de I. C. Brătianu. Transcriem din Monitorul oficial. „C. A. Rosetti: Numal câteva cuvinte: Voi accepta din partea ministrului ca totdeauna... I. C. Brătianu: Te-am biruit (Aplauze prelungite).

C. A. Rosetti: Acum ca totdeauna m-a biruit. Dar acum ca totdeauna stîi oarecare globul în mîntea și înlîna unul om, pe care nimănui nu le biruit. Acum sărbătorim zilele care în mînt lucruri ne despărț și care în acest moment însăși ne despărț. D-lor, veți face chiar un templu, dar fiți siguri că nici eu și nici unul din fiul mei nu va intra în acel templu, pe cît timp nu va fi zidit de el înșiși în urea cu națiunea.”

I. C. Brătianu: Fiiți d-tale își vor face o glorie ca să-ți facă leagăn de mătase și să te legende în acel templu. (Aplauze).

C. A. Rosetti: Națiunea de-a dreptul poate să-l facă, dar nu reprezentanții camerei de revizuire.”

15. Interesant este, însă, dialogul dintre primul ministru, I. C. Brătianu, și prietenul lui de pînă acum, C. A. Rosetti. Primul ministru îl convinge să accepte suma spîndind așa cumna cuvînt: „Domnilor, dacă lumea greco-latină s-a ridicat așa de sus încît nu știu dacă omeneirea va mai trăi altele secole ca să se ridice vreedată la acea înălțime, este că grecii și romanii înălțau pe acei pe care-l serveau pînă a-i diviniza, făcîndu-l dintr-o dată sînt alături cu temple și statui. (Aplauze prelungite). Cînd voim și noi să mergem pe urmele acelor poaze, nu vom D-ta să scorbim votul nostru de la înălțimea unde noi am votat și-l punem. Nu țîm-ad nici, nici adăpost nici recompensă; înțelegem că un număr de teci nu poate avea nici o greutate, pentru gloria D-tale și țării care ti l-a ridicat. (Aplauze prelungite”).

Urmează C. A. Rosetti, intrerupt de I. C. Brătianu. Transcriem din Monitorul oficial. „C. A. Rosetti: Numal câteva cuvinte: Voi accepta din partea ministrului ca totdeauna... I. C. Brătianu: Te-am biruit (Aplauze prelungite).

C. A. Rosetti: Acum ca totdeauna m-a biruit. Dar acum ca totdeauna stîi oarecare globul în mîntea și înlîna unul om, pe care nimănui nu le biruit. Acum sărbătorim zilele care în mînt lucruri ne despărț și care în acest moment însăși ne despărț. D-lor, veți face chiar un templu, dar fiți siguri că nici eu și nici unul din fiul mei nu va intra în acel templu, pe cît timp nu va fi zidit de el înșiși în urea cu națiunea.”

I. C. Brătianu: Fiiți d-tale își vor face o glorie ca să-ți facă leagăn de mătase și să te legende în acel templu. (Aplauze).

C. A. Rosetti: Națiunea de-a dreptul poate să-l facă, dar nu reprezentanții camerei de revizuire.”

16. Nu știm dacă C. A. Rosetti a primit sau nu cei 150.000 lei; atmosfera de parlament ne interesează. B. P. Hasdeu l-a zeflicat pe I. Heliade Rădulescu fiind de față M. Eminescu; „Românul” îl zeflică în batjocură pe M. Eminescu; în Parlament, C. A. Rosetti este „candidat” la această treaptă de onoare. Heliade lucrea, lumea aceea avea zeli el, ori îl trebuiau — și dorea să-și inventeze.

Acest episod însăși are, însă, reversul lui.

UMBRA LUI VLADIMIRESCU

Sîntem la 8/20 februarie, la nici două săptămîni de la noua zeificare a lui C. A. Rosetti. Eminescu încă n-a venit în țară. În Parlament discutăm D. Șchiuru și se vorbește de un sume de bani pentru ridicarea statuii lui Tudor Vladimirescu, din Craiova. (Steagul lui fusese adus la București în 1881 cu promisiunea că în Craiova, de unde a fost luat, se va ridica o statuie). Urmează discuții. D. Șchiuru este în căruță în anul trecut, am avut ocazia să ridic chestiunea de o ridice și acum. Am rugat pe d. ministru de interne ca să prevadă în buget o sumă pentru ridicarea acestei statuii”. Vice-președintele Camerei: „D-le Șchiuru, nu e locul aici pentru asemenea divagațiuni...”.

17. În discuție erau 6000 de franci, și N. Ionescu, același care ceruse creditul pentru C. A. Rosetti, se ridică acum, cam glumeț și spune: „D-lor, subscripțiunea națională, patriotică de națiunea întreagă, ar fi mai demnă de memoria acestui fu al opinei decît subvențiunile bugetare. D-voastră strigă că sîntul buget este acela care prevede la toate trebuințele. (Ilaritate). Feriți-vă cel puțin pe Tudor Vladimirescu de a trăi din buget. (Ilaritate). Mai ales că pînă nu se știe la ce minister putem să ne adresăm. La cel de culte? Dar poate numai din punct de vedere istoric. La cel de finanțe? Poate din punct de vedere financiar (...) Ca să nu mai lungim vorba, as rugă pe D. președinte să lîna mîna fermă asupra chestiunilor de buget...”.

De data aceasta „sînt” este bugetul, iar Tudor Vladimirescu „fiul pînicii”, trebuie să-și ridice statuie din chețe publice. Cînd cum aceeași adunare pe de o parte are nevoie de — pe de alta și-l refuză! „Românul” revendicase pe Tudor Vladimirescu drept înaintas al lui C. A. Rosetti. Eminescu, care nu înțelegea acest fel de a se scrie istorie, s-a opea. Dar „Românul” a persistat. N-a făcut-o însă cu acest prilej. Pentru C. A. Rosetti — 150.000 lei s-au votat „dintr-un foc”, cum se spune — pentru Tudor Vladimirescu s-au repuzat 6000! Primul este făcut semizeu în Parlament — iar casa lui, templu național, etc. — cel de-al doilea, fiul opincii...

Eminescu, desigur, împreună cu Tudor, își va ridica statuile prin cheță publică, în toată țara. Adevăratele figuri tutelare ale unui popor trăiesc prin popor — este o alegere spontană și semnificativă.

Nicolae Georgescu

dumitru m. ion

Un oaspete al nopții

Din stupuri celeste cind stelele ies
S-adune polenuri de floare de mac,
Cind prinde zăvoaia mișcare de rac,

Cind ace de gheață la geamuri imi țes
A soarelui pinză din neguri de sac,
Cind cred că și viața e doar un ares,

Un oaspete-al nopții imi bate în gînd —
Mi-adece pe brațe-un pîruu derzhețat,
Prin el un copil zăresc lunced, în pat,
De mine se prinde și-mi sare în pat.

Mă strigă pe nume c-un zîmbet nătîng,
Mă mușcă și-l doare și-n țîpău-i țîp.
El ride cu lacrimi și-mi vine sô plîng :
Se joacă pe chipu-i cu fostul meu chip.

Floare de șanț

(VARIANTĂ)

O stea se dezleagă din vinău-i lanț ;
Sîngleaze razei se-aprînde-n trufie —
Suflete, fi-vei și tu păpădie,
Pe margini de drumuri o floare de șanț !

Născuto pe buze cu zîmbetul sfînt,
Clipită ce vii din vesnicia pîpî,
Desfașă-mă-nreg din marea risipă
Și uită că trupul mi-e umbră de vînt.

Dă-mi cheia ce-nuce pe veșnicul lanț
Suflete și suflet și ochi și cuvînt,
Născuto pe buze cu zîmbetul sfînt,

Desfașă-mă-n taină din orbul mormînt,
La-mi aripa albă cu iz de pîmînt
Și uită că-n mine e-o floare de șanț.

Nopti cu Supiliuma

Nopti, nopti iodate, nopti înodăte,
Nopti înnoite, nopti însoite, nopti înrăite,
Nopti dulci, nopti otrăvite,
Nopti cu Supiliuma.

Iți dau soarele, imi iau luna,
Iți dau murgăria de stele,
Imi iau sobolii din ele,
Imi iau proful de stele și spuma,
Imi iau zilele mele
Din nopti cu Supiliuma.

Primejdie

O primejdie mai mare decît fericea,
Un nod mai tracic decît al lațului,
La fel și tu, laț de oarbei cămile
Sugrumă focul lălelei.

Nici o ființă nu poate salva
Aceste dovezile ale neființei,
Pui pe buze cuvîntul otrăvit ; prietenii
Folosesc pentru el cuvîntul leac.

Nu, nu, șoptești, trecîndu-mi mina pe frunte,
Gazelul nu-i setul gazelei,
Cu toate că la fel de iute aleargă
Să te calce-n picioare.

Logodnă

Pe piept și tu vei ține stela
În iarba unei nopți de vară
Și te vei teme de polenul
Pe care numai Fira-i cară

Și ni-l așeză viu în trupuri
Ca într-o taină primară
În care-i logodit cu-o rază
De laser care ne-nvoară.

Cum doar la foc un vas de sticlă
Reține un suflet în cămară,
La fel și tu, plîpîndă scoică,
Vei duce-n casa-ți o povară.

Spre terminarea lunii decembrie Timur Lenk a dat porunca de plecarea din Samarkand. Ca un făcut, chiar din prima zi, iarna s-a înțeles. Frigul care s-a lăsat era cumplit. Din nările oamenilor ieșeau abur care înghețau pe loc și se făceau turturele, apoi în jurul mustașilor și al bărbier. Drumul presărat cu un strat subțire de zăpadă, amestecat cu pulbere cenușie, răsună înghețat sub copitele cailor de parca am fi călărit printr-o pesteră. Cerul plumburiu, coborît cu desime de nori seci peste noi, mă făcea să mă înclin într-o moschee rău luminată. În zadar m-am învîlțit în blăniuri, îngreunînd spinarea calului pe care încălecasem, frigul mă cuprîndea cu fiecare pas făcut mai departe.

După numeroase popasuri, în care am fost nevoit să facem foc pentru ne dezghețăm, folosind bălegar înghețat și vreascuri adunate de pe drum, cu greutăți anevoie de biruit, am ajuns la Taškend. Cîteva zile i-a trebuit pedestrișii să se adune în cetatea Taškend, venind în șir din urmă ca un șarpe bătrîn, acolo unde și călăreții stăteau în așteptare să comanda nepotilor lui Timur Lenk. Oricît de înțins ar fi fost cetatea, ea nu ne putea cuprinde pe toți cei sosiți. Intre casele urzului, prin toate grădiniile, chiar pe anumite drumuri, și în cîmpia din jur, ne-am ridicat turtele deasupra cărora fumul focurilor a început a se înălța agale spre cer.

Mai multe zile în șir Timur Lenk a ținut să meargă, să cerceteze fiecare grup de oameni, să se convingă cu ochii săi slăbiți că au tot ce le trebuia pentru luptă, ca și pentru trăbătură: hrană, haină, schimburi, încălțămînt. Desigur, se gîndea că pe unde vom trece vom ieși tot ce ne va fi de folos, dar numai cu asemenea nădejde nu s-ar fi simțit el liniștit. Cînd cercetarea oștirii, a cailor de luptă, a cămărilor și astărilor a luat sfîrșit, încotomănat cum nu l-am văzut niciodată, Timur a rostit în puține cuvinte porunca de a se porni din nou la drum. Ordinea în care ne însușirăm era bine cumpănită. Garda sulanului, în preajma căreia ne aflam și noi sfetnicii, vizirii, ofițerii și marșalul, erau în frunte, în mijloc, pentru a fi apărat atît din față cît și din spate împotriva oricărui atac neașteptat.

Erau atîția oameni și animale ce porneau spre țara chinezilor încît atunci cînd cei din frunte au ajuns la malurile rîului Sir-Daria, în Taškend încă nu plicase nici măcar jumătate din armată. Singura înlesnire pe care ne-o făcea iarna, cu frigul ei năpraznic, era aceea că apele Sir-Dariei le găseam înghețate. Am trecut peste podul de gheață cu mare ușurință. M-am înțeles că timp ne-ar fi luat trecerea dacă am fi fost nevoiți să ne scurgem într-un singur șir peste cele două sau trei poduri, subredere care urmau drumul obișnuit.

Primele zile ale lunii ianuarie din anul 1405 ne-au găsit apropiindu-ne cu greu de Otrare din urmă cetate mai de seamă din fostul Hoarezm. Intrucît vijelia se arăta tot mai aprigă, iar frigul nu se domolisise deloc, Timur Lenk a hotărît să facem acolo popas măcar o săptămînă, în speranța că iarna se va schimba și noi vom putea merge mai departe. Singura grijă ne era să întretinem focul aprins și să noaptea în locuințele noastre vremelnice, numai că ne lipseau lemnele. Au fost trimiși pe rînd războinicii să căutăm tot ce găseau de pus pe foc pînă la depărtarea de o zi de mers. Abia ne orîndisem în tabără, cînd s-a anunțat o solie venită de departe din spate: miază-noapte. Am crezut că ne întîmpinau emisarii împăratului chinez, așa că ne îndreptam nerăbdător spre cîmpia din jur. În așteptarea poruncii lui Timur ca sfetnicii să intre în iurtă sa.

Chemarea solului cel străin și a vizirilor, dimpreună cu sfetnicii, a venit destul de tîrziu, spre amiază, pentru că sulanul nu se afla în jurul lui. Cînd am intrat în iurtă, privindu-l bine pe stăpîn, mi-am dat seama că era bolnav. Chipul său arăta galben ca ceara, iar în jurul ochilor se rotunjea o vinețieală a pleoapelor. Deși era bine încotomănat în blănuiri de samur, trupul îi tremura. O creșetă pe un șarpe, în jurul mic din aur, pe care îl purta cu sine, în anii din urmă, dar mai apoi s-a cocotat în pat și a cerut să fie învelit bine cu alte blănuiri. Suijitorii s-au grăbit să aducă mereu vreascuri de lemne cu care ațîțau focul din mijlocul iurtei. De față se aflau sfetnicii și cămărașii lui Timur, toți vizirii, imanol oștirii, cîteva ulemăși, sfetnicii, adică întreaga curte care îl însoțea pe sulan în drumul său spre Kithai.

— Să se apropie mai bine de mine solul venit astăzi, șopti Timur.
Un bărbat înalt, nu tocmai tînr, mai mult spin, a pășit pînă la stăpîn. A făcut o plecăciune adîncă, a scos de pe cap cusma sa uriașă și a sărutat covorul aflat la picioarele tronului.

— Rîdîc-te și spune de unde vii !
— Mărite sulan ! Am cinstea să vin cu umîlniță adîncă de la fiul tău nevrednic, cel care a fost han al Hoardei Albe, vechiul tău tovarăș de arme, Toktamis.
— Mai trăiește pe pîmînt acest trădător ?
— Stăpîne ! Iertată să-mi fie ruga. Priveste acum, fără minie faptele trecutului. Toktamis a îndurat înfrîngerea din partea ta încă de acum zece ani. Si-a pierdut țara, oștirea, bogățiile, femelele haremului, dar mai însemnat decît orice este că a pierdut prietenia și ocrotirea ta. La o orbit îngimfarea și a crezut că dacă i-a supus pe cei din Hoarda de Aur va putea să răpească și împărăția ta, cîteva cetăți.

— Ba a voit mai mult ! Imi amintesc de epistolele sale neobrăzate. Credea că este urmașul de drept al lui Genghis Han, cînd știa prea bine că eu sînt acela !
— Asa este, stăpîne ! Astăzi se călește mai mult ca niciodată. De fapt, cîntă la cuprins încă de atunci cînd, înfrînt de tine, a trebuit să ia drumul spre înălțurile Kazanului. L-am însoțit în războiul său, așa că știu bine că a avut de îndurat. În deznădejdea noastră nu ne mai rămăsese altceva decît să fim o ceată de tilhari care să prindem la drumul mare călătorii răzite, sau mai cu seamă caravanele ce străbăteau stepea în căutarea pistolelor din cetățile rusești. Numeroase umilinte am îndurat trăind din furtușag și crimă. Pentru tot ce am înfăptuit, vin acum din partea lui Toktamis cu rugămîntea să ierți faptele nevrednice și să dai semn de blîndețe și îngăduință pentru cei pe care l-ai avut lîngă tine ca pe un fiu.

— Cum de a știut Toktamis unde să mă găsească ?
— Stăpîne ! Hanul Toktamis s-ar fi înfățișat singur înaintea ta și nu ar fi trimis solie prin mine dacă ar fi știut că îl vei primi cu bună-

octavian simu

SFÎRSITUL

vointă. S-a temut însă că-l vei lua viața, așa cum merită, dar viața este singura bogăție ce o mai are, altminteri este lipsit pîmîntului. L-au pîrșit toți, în afară de mine, iar singurul cal ce îl mai aveam l-am gonit cu pînă aici ca să te ajung din urmă. Atît l-am istovit în galop încît, ajuns în tabără, animalul a căzut lat, fără nici o suflare. Nici pe acesta nu-l mai avem, deci, iar drumul meu de întoarcere îl voi face pe jos, numai să gătesc cu iertare pentru Toktamis.

— Tot nu mi-ai răspuns de unde ai știut că mă aflu la Otrar.
— Mărite sulan ! Intreaga lume cunoaște gîndul tău de la lichida necredință din țara chinezilor. Toți știu că ai pornit cu oaste numeroasă și trag nădejde ca biruința ta să fie cit mai grabnică. Pe lumea aceasta nimeni nu și se mai poate împotrivi. Lată de unde știu. Nu e o taină. Poate că singurii care nu au aflat încă sînt doar chinezii.

— Asta e bine. Alah îl pedepsește pe vinovații, așa cum a făcut-o și cu stăpînul tău, Toktamis mi-a fost intr-adevăr drag. M-am gîndit întotdeauna cu plăcere la el și i-am hărăzit demnitate însemnată. Ar fi trebuit să mă slujească mereu cu credință, iar astăzi s-ar fi aflat stăpîn pe înălțurile Hoardei de Aur și poate și peste altele, ca vasal al meu. Poate că m-ar fi însoțit acum în războiul ce l-am pornit, ca oșten puternic și cutezător ce este. Dacă te-a trimis ca să ceri iertarea mea însemnată că judecă precum un bărbat adevărat. Îl dăruiesc iertare și îl făgăduiesc că la întoarcerea mea din Kithai să-l reasez pe scaunul de domnie din țîntul kipekai.

— Alah să te binecuvînteze cu zile multe, mărite Timur ! Sîntem slugile tale plecate, de acum și pînă vom închide ochii. Sărut covorul pe care călci.

Emisarul lui Toktamis s-a prăbușit din nou la picioarele lui Timur. În cort, căldura plăcută de la început a devenit de neîndurat pentru că slugile au tot pus pe foc. Aerul devenise înăbușitor, mai ales că era amestecat cu fum. Ochii mă ustureau, iar iurtă părea cufundată pe jumătate în întuneric.

Ceea ce au avut de grăit Timur cu trimisul lui Toktamis se isprăviscînd, deodată, a izbucnit în vîrful iurtei o falcă ră puternică. Focul s-a lăit cu o grabă uimitoare, a cuprins stilpii de sprijin, leașturile aruncate pe care fuseseră întinse pînă și pielea de cămilă, covoraie, totul. S-a stîrnit o hărmălie cumplită. Dregătorii au dat buzna cu spaimă și lasă la aer curat. Se auzeau țipete. M-am apropiat de patul unde ședea Timur Lenk. Reușite să se ridice și se sprijinea într-o parte de umărul unui oșten. De cealaltă mină l-am apucat eu și l-am tîrît prin imbulzeală spre crăpătura

splîndecată de cineva în pielea iurtei, prin locul unde încă nu ajunseseră flăcările.

Am răsuflat ușurat cînd m-am văzut afară cu stăpînul salvat de primejdia focului. Iurta s-a topit în minutele următoare și s-a prăbușit cu zgomot înfundat peste lucrurile și poate chiar peste oameni ce mai rămăseseră înăuntru. Timur Lenk zăcea în stratul moale de zăpadă. Mă uimeau neapăsarea celorlalți față de soarta stăpînului și graba lor de a-și scăpa doar propria piele. Oricum, izbucnirea focului în iurtă imperială nu părea să fie un semn prea bun.

Intre timp, mai mulți oșteni, care s-au apropiat de noi, l-au ridicat din zăpadă pe stăpîn și l-au dus în altă iurtă pentru a fi dat pe mîna slujitorilor care să-l îngrijească. Noaptea de 18 spre 19 ianuarie, care a urmat, s-a dovedit ciudată. După ce am ajuns în cortul unde îmi aveam culcușul, cu gînd să-mi schimb straietele murdărite de funingine, a venit să mă chemă un oșten în iurtă lui Timur. Abia a pricidit uenicul meu Sirdab mă aștepta să fie gata, căci oștenul trimis după mine era nu numai grăbit, ci și înspăimîntat.

În jurul stănului se aflau prinții, vreo doi viziri și niște tîmăduitori folosiți la curtea din Samarkand, de cînd eu fusesem dat deoparte de la îngrijirea stăpînului. Cînd am intrat, s-a făcut tăcere. Cîteva șesnice plîngute, neliniștite, iar lumina nesigură alungea umbrele oamenilor pe pereții albi ai iurtei.

Deși în încăperea cortului era cald, Timur clăntănea din dinți, cu ochii înfundati în cap aproape închisi. Mi-am apropiat și l-am pus mîna pe frunte. Ardea. Buzele stăpînului erau uscate, iar barba albă și se inclina în neorînduală și părea murdărită de negreale. Privirea lui, odinioară pătrunzătoare și vie, mă călta încercată de mîhnire și de teamă.

— Sofur, șopti Timur. Sofur, să-mi spuți dacă mai am vreme să las în bună rînduală împărăția. Numai tu poți să știi, ești singurul vrăci adevărat.

Am încercat să mă împotrivesc acestui fel de a vorbi.
— Lasă, nu te strădui să mă amăgești. A venit vremea să plec în împărăția lui Alah, am clîtit asta pe chipul tău de cum ai intrat. Vreau doar să știu dacă încă pe pîmînt mai am vreme să rostulesc totul cum se cuvine, sau o să mor înainte de...

— Stăpîne ! Am să-ți fac delndată un leac de tîmăduire și într-o zi sau două vei fi pe picioarele tale.
— Nu, Sofur. Totul e o minciună ! Nu mai slujește în nimic să fiu viclean cu mine. Adu-mi iertarea ta, poate mă va mai ține în viață un timp, pînă ce se spun filior mei cum doresc să-mi urmez planurile stăpînirii.

Intr-un ceas am fost înapoi, ajutat de Sirdab,

trecînd cu greu prin viforita de afară. Timur Lenk a bătut un clondir întreg din licărea adusă. Îi era sete, dar numai din ce l-am dat eu să bea nu și-a stînci nici setea, nici fierbințeala. Cît am lipsit, cu căznă mare, Timur a lăsat filior și nepotilor poruncile la care se gîndise. Nu mi-ai dat seama dacă în mijlocul prinților și urmașilor lui domnea multumirea pentru felul cum lăsa Timur împărăția.

— Imi pare rău că mor înainte de a împlini cucerirea țării chinezești. Trag nădejde că cel pe care îl voi numi acum urmaș al meu direct să desăvîrșească ce am început. Cel ales va trebui să fie ascultat orbeste, ca un adevărat stăpîn, de voi toți, căci va fi marele sulan al vostru, în locul meu.

Khalil, fiul lui Miransah, a înaintat un pas spre patul lui Timur, dar bolnavul a făcut cu mina semn să se îndepărteze.

— Nu la tine m-am gîndit, a șoptit el. Îl las sulan peste voi pe Pir Mohammed, fiul lui Dihanğir, ca pe nepotul meu cel mai mare. La cei 29 de ani ai săi știe ce înseamnă să îți înmîna o oștire. Să-l cinștii ca și pe mine, făcîndu de la locul unde v-am trimis să domniți. Pir Mohammed să pornească, deîndată ce se va putea, din nou spre Kithai. Acum vă pornească să plecați la iurtele voastre. Să rămîna cu mine doar omul sfînt al credinței, Hibetollah. Am să mă sfătui cu ei cum trebuie să mă aflu în țara slăvituului Alah. Cerul să vă aibă în paza lui pe toți !

Am ieșit din cort printre primii. Stiam, după înfățișarea lui, că nu-l voi mai vedea în viață niciodată. În acestă vreme, în cîntîm singurul lucru ultimă privire, dar nu a mai îndreptat ochii spre mine. Aș fi crezut că mă va cuprinde o mare mîhnire, dar nu m-a încercat nimic trist. Dintr-odată, trupul acela slăbit, uscat, albă zărit între blănuirile de samur, imi devenise străin, asemenea unui Turc neînșuflețit. În noaptea aceea nu am mai dormit, deși uenicul meu Sirdab mi-a dat tîrcoale și m-a îndemnat în fel și chip să mă întind în pat. Cînd s-a dat de veste, înainte de amiază, că Timur Lenk a închis ochii pentru totdeauna, nici măcar nu am intrat în iurtă. În jurul amuzului, în mijlocul birurilor de popoare fuseseră întrerupt de prima iarnă mai aspră ce s-a abătut peste noi.

Trupul lui Timur a fost deîndată așezat într-un sicriu cioplit cu măiestrie în lemn de stejar. Cineva avusese prevederea ca printre lucrurile luate cu noi la război să se afle și un sicriu pentru marele stăpîn. Poate chiar Timur să se fi gîndit...

Ca prin farmec, în tot cursul zilei, furtuna de zăpadă, vijelia și gerul au început să scadă din putere. În acestă vreme, în cîntîm singurul lucru cînd se petrecea. Am mai aflat că Pir Mohammed, lăsat urmaș de Timur, a părăsit în grabă tabăra oștirii chiar în timpul nopții. Cu o mină de oameni credincioși a pornit în galop întins spre Kandahar, acolo unde își avea încredințată oștirea. Cînd am intrat în Samarkand, puteam să fac presupunerea că plecarea lui semăna a fugă, pornită din teama ca călănt nepot, Khalil, să nu-i facă de petrecanie, deoarece la Otrar se aflau mai mulți războinici legați de acesta din urmă. Mai cînd mi s-a părut însă că nici Khalil nu se mai afla printre noi, ci plecat pe drum opus, gonind către Taškend, de unde abia venisem. Cu alte cuvinte, nu mai aveam cu noi nici un stăpîn în afară de cel mort, dar și acesta urma să plece în iurtă, în iurtă, într-un car mare, înapoi la Samarkand. Înaintea convoluției de întoarcere, care mai avea nevoie de cîteva zile pentru a se întocmi cum trebuie, fuseseră trimiși emisari pentru a da de veste nenorocirea petrecută.

M-am gîndit că nu am de ce să-mi fac griji pentru felul cum vor crîndi mîrțimile lor soarta noastră. Asta era treaba vizirilor și a altor dregători. Eu aveam de înfăptuit un plan mai vechi, la care țineam, drept pentru care m-am îndreptat către iurtele de adăpostire a animalelor oștirii. Îl cunoașteam bine pe înșirul turcii care în jurul stăpînului erau cu un timp în urmă. M-am oprit în fața iscusitului oșten pe mîna căruia se afla întreaga herghelie de armăsari vopsiți în verde.

— Ai aflat, pesemne, nenorocirea, l-am spus.
— Da... da, a șoptit Fazak, îngrijitorul soarta noastră. Asta era treaba vizirilor și a altor dregători. Eu aveam de înfăptuit un plan mai vechi, la care țineam, drept pentru care m-am îndreptat către iurtele de adăpostire a animalelor oștirii. Îl cunoașteam bine pe înșirul turcii care în jurul stăpînului erau cu un timp în urmă. M-am oprit în fața iscusitului oșten pe mîna căruia se afla întreaga herghelie de armăsari vopsiți în verde.

— Dar caii, ce facem cu caii ?
— La tine, Fazak. La tine să vin și să-ți aduc un dar din partea lui.

— Alah să-l primească în ralu său cel luminos !
— Ascultă-te cît spun. Ți repet, e o taină. Nimeni nu trebuie să afle că stăpînul m-a trimis la tine cu puntea aceasta doldora de argint. E răspîta ce țî-o lasă pentru grîja ce ai avut-o de armăsari lui vești, mai ales de cînd s-a prăpădit cel care îl vopsea din cînd în cînd. A fost multumit de tine sulanul Timur. Din clipa morții sale te poți socoti tîrdat de orice îndatovezi, culoarea lor verde s-a cam sters după ploaie unde volesti. Ai și acești bani...

— Dar caii, ce facem cu caii ?
— Tocmai ! Asta voiam să-ți spun. Precum vezi, culoarea lor verde s-a cam sters după ploaie și după ninsoare.

— Da, așa este, nu mai au înfățișarea lor măreață dinainte.

— Ei bine, Timur mi-a poruncit să-l dezleg degrabă, să-l sloboz în cîmpie, să plece și unde or vedea. Nimeni nu mai trebuie să știe de slujescă de ei, deoarece au aparținut stăpînului.

— Ai multă dreptate în ce spui.
— Atunci, ia puntea aceasta, pune-o la adăpost, oprește-ți un cal ca să ai cu ce pleca și dezleagă-i pe ceilalți. Eu aștept aici pînă ce împlinesc tu treaba. Vreau ca la rugăciunea de seară să-i trimiți stăpînului gîndul cel bun și încredințarea că dorința lui a fost îndeplinită.

Fazak a înșăcat ascutele zornătorilor în care erau adunată în ani de zile, toți banii de argint care îi căpătaseră uneori pentru slujba mea de vrăci pe lîngă Timur, puțini, desigur. Am așteptat răbdător ca îngrijitorul să dezlege caii. De pe delușorul unde mă aflam se putea ghici în zare, ca o dungă aproape stearsă, umbra înghețată a apelor Sir-Daria. Pînă la ea cîmpia era albă curată, împunctă de o leștăruță de mătase desfașată larg. Deodată, cu nechezat fierbinte, cu tropăituri și vîuet, herghelia lui Timur a pornit să se desire la vale peste cîmpie. Toată albețea pură a zăpezii a fost răscolită, călcată în picioare, dar culoarea care se desfațea ca un evantai era verdele luminat de soare de pe nările cailor. Valtul acela verde nu a durat decît puține clipe, pînă ce animalele, înnebuite, simțind în copile libertatea după care, poate,

teatru

Dacă o carte își croiește propriul ei destin nu-i mai puțin adevărat faptul că și autorul ei poate croi propriul lui destin : ceea ce însă devine de învidiat este modul cum destinul unei cărți repercutează uneori ca un bumerang asupra propriului autor într-un chip ciudat și imprevizibil. Afirmatia ar părea neotrîvîrită în cazul lui Titus Popovici, personalitate literară cunoscută, înscrisă ferm într-un anume destin literar de mai toată opiniile literare postbelice de autoritate. Să facem un scurt proces de memorie : în urmă cu un deceniu '79 scriitorul anunța un roman (roman la care, după propria-i mărturisire, mai lucrează și acum !). Promisiunea s-a deslîșuit într-un film (de altfel, remarcabil !) iar romanul a văzut lumina rampei ca... piesă de teatru.

Piesa, ca de altfel și filmul, au stîrnit controverse. Ceea ce șocase atunci erau faptele incriminate în desfășurarea conflictului, a căror veridicitate era poate greu de imaginat, cu atît mai greu de presupus că ele fuseseră chiar trăite, reale. De altfel, filmul, ca și piesa de teatru, se constituiau într-una din multiplele dovezi artistice ale fenomenului politic eliberator pe care l-a constituit Congre-

„Puterea și adevărul“

La o lectură craioveană, regizorul Mircea Cornișteanu a plecat de la premiza lucidă că nu atît evidentele, care socotă să la momentul dat, sînt pîrzișurile pe care trebuie să apese, ci, mai degrabă, latentele acestui text, suzeranii acestora prin tăceri și rostiri, prin plastica miscării și a asezării în decor (este un adevărat poem de umbre și lumini acea Poartă dacică, în concepția lui Viorel Penișoară Stegăru), prin căutarea acelor nuante infinitezimale care fac ca tot ansamblul să vibreze și să divulge actul creator de excepție. La mai bine de 15 ani de la de la premiera absolută, „Puterea și Adevărul“ se naște cu adevărat pe scena Naționalului craiovean transmisibil spectatorului acel „fluid de așdurdă umană ce dă adevărata semnificație cîntecilor de idei, mentalității, modalității de a înțelege ideea fundamentală a acestui veac frământat — raportul dintre putere și adevăr“, cum dramaturgul, însuși o spune undeva.

Să notăm că sub ochiul lucid al regizorului Mircea Cornișteanu, grupul de actori — Ilie Gheorghie, Ion Colan, Valer Dellakea, Nae Gh. Mazilu, Valentin Mihali, Valeriu Dogaru, Smaragda Olteanu, Remus Mărgineanu — dă viață, cu o intensitate dramatică remarcabilă, unor destine umane unice, inconfundabile.

Irimia Gotu
P.S. Să încheiem printr-o remarcă senină aparținînd lui Marx : „Numai prietenul adevărat îți poate pricinui cele mai mari dureri de cap !“. Este cazul lui Mircea Cornișteanu, declarant public de Titus Popovici, prieten intim al autorului care, prin spectacolul craiovean, forțează apariția romanului.

muzică

La Editura Muzicală, un tânăr condei muzicologic, Carmen Păsculescu-Florian, a publicat recent cartea „Vocație și destin — Dinu Lipatti“, lucrare interesantă intrucît cercetează, din diverse perspective, ascensiunea și alți de scurta strălucire a acestui „meteor“ și muzicii lui, cercetare accesibilă unui larg public de cititori, scriitura distingîndu-se prin vioiciune, print-o exprimare limpede, plastică, expresivă.

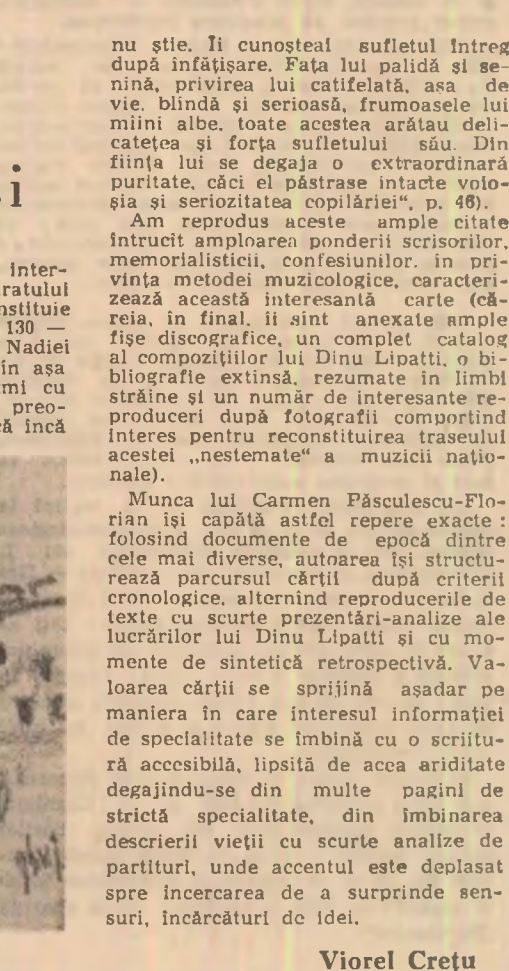
Bineînțeles, personalitatea lui Dinu Lipatti constituie un punct de referință major în cultura noastră personalitate excelent surprinsă de cuvintele lui Romeo Alexandrescu („Predilectia pentru Bach, Beethoven, Mozart, Enescu, algerlele pe care le-a făcut din Chopin, Scarlatti, Schumann au putut caracteriza, din primii ani ai carierei timpurii a dotatului tînr artist, o conformație spirituală și o suprafață de susținere tehnică puțin comune și cărora seducțiile succeselor înșelătoare ale virtuozității acrobatică nu le-au putut întinde nici o cursă. Seriozitatea și orientarea definitiv stabilite ale muzicianului au învins, se poate spune, chiar fără luptă, aceste primejdii și l-au îndreptat într-o ascensiune excepțional de accentuată

Despre Dinu Lipatti

cu stie. Îl cunoaștea sufletul întreg după înfățișare. Fata lui palidă și senină, privirea lui catifelată, așa de vie, blîndă și serioasă, frumoasele lui minți albe, toate acestea trăiau de o călăteț și forța sufletului său. Din ființa lui se degaja o extraordinară puritate, căci el păstrase intactă voința și seriozitatea copilăriei“, p. 46).

Am reprodus aceste ample cînte întrucît amplora penderii scriitorilor, memorialiștii, confesiunilor, în privința metodei muzicologice, caracterizează această interesantă carte (care, în final, îi sînt anexate ample fișe discografice, un complet catalog al compozitorilor lui Dinu Lipatti, o bibliografie extinsă, rezumate în limbi străine și un număr de interesante reproducteri după fotografii comportînd interes pentru reconstituirea traseului acestui „necstatemat“ a muzicii naționale).

Munca lui Carmen Păsculescu-Florian își capătă astfel repere exacte : folosind documente de epocă dintre cele mai diverse, autoarea își structurează parcursul cărții după criterii cronologice, alături de reproducteri de texte cu scurte prezentări-analize ale lucrărilor lui Dinu Lipatti și cu momente de sintetică retrospectivă. Valoarea cărții se sprijină asadar pe maniera în care interesul informației de specialitate se îmbină cu o scriitură accesibilă, lipsită de acca ariditate degajîndu-se din multe pagini de strictă specialitate, din îmbinarea descrierii vieții cu scurte analize de partituri, unde accentul este deplasat spre încercarea de a surprinde sensuri, încercături de idei.

Desene de Gh. V. Ionescu

Viorel Crețu

tinjeau, s-au mistuit in zare ca și cind nici nu ar fi existat vreodată.

Dacă verdele era culoarea credinței islamice, atunci plecarea armăsarilor vopșiți de Timur în verde putea să însemne că s-au răspândit în lumea largă, așa cum dorea stăpînul să știe că se va întîmpla cu credința musulmană, dar mai degrabă, nădăjduim eu, dispariția cailor verzi era o despărțire de fapt războiului, a luptelor câștigate, a uciderii, a distrugerii. Veniseră, în sfîrșit, tîna, pacea. Nu știam dacă și pentru ceilalți, dar pentru mine, da. Îmi dobindisem prin acest fapt eliberarea la care jinduim de o viață.

M-am întors în tabără și l-am cerut lui Sirdab să caute doi catiri zdraveni pe care să încercăm avuții noastre, merinde, leacuri și îmbrăcăminte. Pentru că nu ne mai aflam în slujba cuiva, nu mai eram îndatorați să rămînem prin tre osteni. Un lucru era limpede. Spre Kithal nu mai pleca nimeni. Chefel de războie duse la mari depărțiri de casă le pierse la toți. Sirdab și cu mine aveam să alegem calea cea mai ocolită pentru întoarcere la Samarkand, din dorința de a nu da ochii cu nimeni cunoscut. În capitala țării urma să ne rîndim viața fiecare în felul său, desigur, întrebîndu-l pe ucenicul Sirdab dacă voia să se despartă de mine, a dat din cap că nu.

Timp de două luni am rătăcit prin locuri parca tot mai pustii. Arareori am întîlnit cîtune de oameni ne priveau necrezători. Cu greu, cite unii ne mai adăposteau din milă. Arătam tot mai mult ca niște dervisi sărmani, cu chipuri murdare de tîna, pulbere, nespărate, la fel ca cerșetorii. Din pricina însingurării noastre de lume nu am aflat ce s-a mai întîmplat cu priinții și cu emirii îndreptății să-și împartă împărăția lăsată de Timur.

La Samarkand am ajuns în luna martie, atunci cînd grădiniile erau înflorite. Casa mea mi-a sîptă ferecată, așa cum a stat adeseori ani în șir,

în timp ce eu însoțeam fără rost oștrile lui Timur Lenk în cele patru vînturi. Aduceam cu noi mai nimic. Numai niște zdrențe, doi asini răpănoși, costelivi și blînzi, Coranul legat în piele și însemnările făcute în taină de mine despre tot ce s-a petrecut în slujba lui Timur. De aceste însemnări nu m-am despărțit nici o clipă.

În cîteva zile am dat necurățenia jos de pe noi. Am vîndut apoi asinii în bazar, unde am și aflat că liniștea pe pămîntul acesta nu este și nici nu avea să fie. Îndată după moartea lui Timur, după plecarea lui Pir Mohammed la Kandahar și a lui Khalil spre Taşkent, faptele s-au grăbit spre neînțelegere. Pir Mohammed a pornit cu oaste de la Kandahar spre Transoxiana. Khalil se afla la Samarkand, gata să-și întîmpine pe vărul său. S-a dat o luptă, după care Pir Mohammed, înfrînt, a fugit înapoi în tînuțurile sale. Stăpîn la Samarkand era acum, deci, Khalil și urma ca peste numai două zile să se încununeze pe tronul imperial. Așa se explica de ce orasul era cuprins de atîta vinzoleală, de ce bazarele vuiau. Lumea se pregătise de sărbătoare, de mare veselie și de nesfîrșite ospete făgăduite de viitorul sultan Khalil.

Am mai aflat că trupul lui Timur Lenk se găsea adăpostit într-un mormînt arătos, densu-pra căruia se ridicase o mică moschee vremelnică, pînă ce urma să fie construită alta mai trainică. M-am gîndit să merg la mormîntul fostului meu stăpîn tocmai în ziua cînd Khalil avea să urce pe tron și să-și închine petreceri frumosești lui favorite. Săd el-molk, pentru care, de pe acum, se spunea că risipise averi însemnate.

În ziua de 18 martie, în strale sărăcicioase, dar curate, m-am îndreptat șontic, agale, spre mormînt. În drum am întîlnit tot mai numeroși oameni care păseau grăbiți spre altă parte a cetății, atrași de înscăunarea lui Khalil. Fiecare cu drumul său, m-am gîndit. Nu puteam să-l las pe fostul meu stăpîn singur chiar într-o asemenea zi.

O grădină împrejmuită locul unde, sub acoperiș bolit, se afla cripta cu sicriul lui Timur. Pe o latură a grădinii fosneau cîțiva copaci înalți, dar în celelalte părți se vedeau, abia săditi, copaci mărunți, tineri. Un paznic somnoros, jumătate oștean, jumătate cleric, după bezmeticiile care încetă, fără nici o noimă. Așa mi s-a părut la început, dar tot privind cînd la piatra de mormînt, și vezi, și roagă-te lui Alah pentru odihna măretului Timur.

Nu era nimic strălucitor înăuntru. Prin ferestrele desăfăcute în pereții împrejmuitoari pătura destulă lumină ca să pot vedea piatra lungușă din jasp, aflată chiar în mijloc. De jur împrejurul postamentului din granit pămîntul arăta proaspăt, ușor afinat, ca o rană deschisă de curînd. Printre bulgării de pămînt cafeniu mișunau numeroase furnici. Alergau bezmetice care încetă, fără nici o noimă. Așa mi s-a părut la început, dar tot privind cînd la piatra de mormînt, și vezi, și roagă-te lui Alah pentru odihna măretului Timur.

Nu era nimic strălucitor înăuntru. Prin ferestrele desăfăcute în pereții împrejmuitoari pătura destulă lumină ca să pot vedea piatra lungușă din jasp, aflată chiar în mijloc. De jur împrejurul postamentului din granit pămîntul arăta proaspăt, ușor afinat, ca o rană deschisă de curînd. Printre bulgării de pămînt cafeniu mișunau numeroase furnici. Alergau bezmetice care încetă, fără nici o noimă. Așa mi s-a părut la început, dar tot privind cînd la piatra de mormînt, și vezi, și roagă-te lui Alah pentru odihna măretului Timur.

Gîndurile năvăleau asupra mea de parcă de dincolo de piatră Timur Lenk mi-ar fi sosit înaintea mea. Cîndva în trecut, așadar, am biet ghicitor, nu numai vraci. Mi-am amintit că existau întelepții care ghiceau viitorul în mersul furnicilor. Dascălul meu Abdul al Bahri mă învățase pe vremuri cite ceva despre asta. Tot se întoarcerea în trecut, al gîndului îmi dădea impresia că Alah a coborît asupra mea lumina tîlmăcirii viitorului. Furnicile erau ca și oamenii, într-o necontenită frămîntare. Din totdeauna fusese așa. În goana lor, își căutau hrana sau belșugul adeseori fără să tîna seama de binele sau de răul altuia. Se vedeau împede furnicile care se urcau pe spinarea semnelor lor. Oamenii nu făceau altminteri. Nădejdea oamenilor fusese mereu războiului, lupta, cotropirea altora. Oare să fie sădită în firea lui pornirea spre război? Timur Lenk, în odihna vestică acum sub piatră lui verde, rămînea ca un mai grăitoare pîldă a omului pornit să-și ucidă semenii. Întrețream în viitor alți cîrmuritori ca și el setoși de sînge, bucușori să dea foc, să prade, să se zbată pentru stăpînirea lumii, devenită tot mai neîncăpătoare pentru lăcomia lor. Aceștia aveau la rîndul lor deasupra capului amenințarea altora mai tari decît ei. Lumea nu poate aparține în întregime și pentru totdeauna unei făpturi omeneste, căci și cel mai voinic se poate dovedi dintr-odată firav, iar sănătatea cea mai trainică doar o boare de aer împrăștiată la prima suflare. Nimic nu pare vestic în alcătuirea noastră, a împărățiilor în care ne învîrtim. Totul poate fi spulberat repede de o molimă, de strînsnicia vremii, de revărsarea apelor, de mișcările pămîntului sau de focul nimicitor.

O pală de vînt a pătruns prin ferestre și m-a înfiorat. Vîntul s-a întepit și a pornit să năvălească prin crăpăturile scindurilor din pereți, răscolind pulberea în care se zbateau furnicile. Fesemele că în aceste făpturi mărunte s-a cubărit deîndată o teamă ciudată pentru că vîntul ridica futoare de praf în vîrtejuri tot mai răsucite, mai înalte.

O rază de soare a pătruns strălucitoare, incendînd parcă pămîntul răscolit de vînt. În mijlocul vîlătuțelor de pulbere lumina scilpea ca un glob de foc. Deasupra, cenușul cobolului urca încetșor, luînd forma unei ciuperce. Ciuperca de pulbere creștea la nesfîrșit pînă în înălțimi, posomorînd cerul. Sub ea, făpturile mărunte, bietele furnici, incremenau în loc ca lovite de trîznet. Semănau cu oamenii nepunțioși, aflați în cumpănă unul timp spus puerilor desăfășate, dovedite mai maș decît și-le-au închipuit vreodată.

Am ieșit din criptă pentru a regăsi soarele cel adevărat, limpezimea albastră a cerului și primăvara din mugurii copacilor.

(Fragment din romanul „Herghelia verde”)

Tablouri de Mircea Ionel

marilena moldovan

Vitralii

Trecînd hai lui prin mine m-am lovit de un vitraliu necunoscut

Mă întreb unde sint ?

Ce pași poate ascunde un vitraliu ?

Rugă pierdută

lasă focul să ardă adu merinde oglinzii apoi salvează-te

e tot ce îți cer îngenunchînd la căpătîiul ploii și nici nu mi se limpezesc urmele.

Floare de colț

mamă cînd pornești la drum cîlipind dă-mi de știre

voi cuprinde în brațe podul de rouă pe o creangă fierbinte voi atîna veșmintele Venerel

un zvon alb va trepida în bradul odihnei mele

o trăsură febrilă va porni printre constelații purtîndu-și lacrima

Ceasul de rouă

trădarea ta este anotimpul casei mele ceas de rouă la poarta cuvintelor

trădarea ta este eșafodul frumuseții pe care mă urc scuturînd clipele de guler

am născut o optă zi a săptămînii cu mugurii singelui sodomic

Lied

Puteam să fiu meduză, algă sau o lacrimă în țeastă de argint. Mă numărăm printre insemnele apei și m-aș fi copt în simburii unei cascade. Trimiteam scrisori despre liniștea urletului, lăcomia aștrilor și pudorea nisipului. De atîtea mări îrumpeam iubirea.

mircea florin șandru

Pași pe acoperișul fierbinte

O cupolă de sticlă, o cupolă de piatră Un geam verde sau albastru, ca muzica Un vitraliu. Un gol, o treaptă, un gol, o treaptă

Un salt în abis, în spectrul îndepărtat Unde totul e fără densitate și sens Și fără durere. Nemărginire și umbră Uitare de sine, liniște, somn Ca un scufundător într-o mare ireală, Ca un parașutist orbitor Pe meningele unei sfere Pași pe cupole de sticlă, de piatră Aripă în inchiupire vislînd Și jos, departe, în risipire, orașul O omiază a vieții mele, O omiază subțire ca pilieta de argint a ochiului meu, Ca degetele organistului, tremurătoare pe clape.

Poate că totul se va sfîrși

Poate că totul se va sfîrși, Poate o stea neagră va sta în locul inimii mele Poate va bate infricioasă Pe un nor greu se va ridica din pămînt Și nici păsări nu vor mai fi în rătăcire pe mare

Poate nici amintirea mării Poate nici urma vîntului pe zăpadă alergînd Poate nici pustii. Amintește-ți de mine Acum în clipa aceasta cînd totul e viu Și la depărtare stau hotarele morții O dungă de abur : fruntea mea Și ochii tăi de o adîncime nemaivăzută, Ca țîpătul. Respir încet Toracele se ridică, coboară, oxigen și azot Alveole, bioxid de carbon, spumă Aer și spumă. Respir. Ziua trece prin mine Noaptea trece prin mine, ca un val împins de marea

Poate că totul se va sfîrși Poate o stea neagră va sta în locul inimii mele Și va bate infricioasă.

Trenuri, gări

Trenuri, gări, șine, linii electrice Semnale roșii și verzi, un pînjenis rece Venind de departe și plecînd mai departe labă printră traverse Urme de fum pe zidul murdar, printră

magazii Pe acoperișuri, rampe, dire de praf, gunoaie, semnețe Și apoi depărtarea. Trenuri curgînd unele după altele

Tăcute, verzi, roșii, ca niște convoaie de front

Cu locomotive diesel-electrice, cu vagoane - Restaurant care fumează, cu bărbai blegi În fața unor sticle de bere Gări, trenuri, lumini galbene, orașe alergînd Prin fața ferestrei, păduri Cîmpuri întinse, riuri, viaducte, străzi, cimitire.

Trenuri în noapte alunecînd obsedant, Pierzîndu-se în eter și doar Dira luminilor rămîning în urmă o clipă Gări, trenuri, orașe mici de provincie, adormite

Sorbite de giganticul întineric Trupuri nemîșcate, ghemuite pe bancheta de plus

Alunecînd în somn, împrăștiînd în jur Miro de sudoare. Sala de așteptare În care stoi tu ca o flacără singuratică Pe suprafața continentală a nopții.

Sala de așteptare

Să bați covoaie, să plătești telefonul Să ascuți muzică, să-ți spui portarului să trăiești

Să cumperi lapte, să cumperi ziare Să cumperi bilete pentru cinema „Scala” Să privești ploaia pe geam Să-ți întinsești pe Mircea Nedelciu Să stai agățat de scara tramvaiului Să stai agățat de scara trenului și trenul Să stai între două maxilare puternice și ele să se închidă încet

Să-ți aștepți pe Godot Să aștepți un număr cîștigător Să aștepți poezii și el să nu vină Să vorbești singur Cuvintele să se spargă de zid, ca grîndina Ca mătasea, ca glicerina pisată Să aștepți, să aștepți ca o plantă agățătoare în întinericul alb

Să aștepți poezii.

Cu balamale mici de argint

Un fierăstrău taie un os Liniștit, luncînd, încalzînd Bruma cîrnii ucise Un fierăstrău taie un os Rumeșuș fib de cadec încet Desprinzîndu-și de cuvinte : În loc de măduvă o vergea de cobalt În loc de rotule, balamale mici de argint

În loc de vene, țevi delicate de nichel În loc de inimă, o inimă îngostăbî În loc de timp, oțel, oțel inoxidabil Un peisaj fantastic, un peisaj cu oameni de seră.

Roți negre

Roțile sint negre, negre, grele și negre Pe un drum vechi și îndepărtat E negru cerul și neagră inima mea Acum cînd ziua dispăre. Un aer negru Și păsări negre venind peste mare Și nori negri pe munte înfășurați O tăcere fără de margini Și plînsul acela necunoscut Al nîmănu și al tuturor, venit Dintr-o altă eră, din adîncuri reci Din spaime și din tăcere Orbite negre : ochii mei inconjurați De o piele neagră și dureroasă Urmele nopții. Urme de nopți La pîndă, în așteptarea pomului În așteptarea acelu corb blînd Ce zboară cîteodată spre mine Roți negre. O trăsură întunecată Cu care plec pe un drum vechi și îndepărtat Urma cuvintelor se stînge încet, dîre negre, ochi negri.

O plantă de seră

Prins de univers cu conducte, cu sirme Cu unde magnetice, nevăzute, ce sint eu ? O mașinărie. Un embrion prins de cordonul ombilical

Prin care primesc oxigenul, fosforul, apa Depînd de toate acestea, depînd de inima mea Care sună încet în încăperea ei de calciu

Sint o mașinărie în carapacea trupului meu Umilă și friguroasă Sint o plantă de seră ; cînd o atingi se face mică

Se face albă în liniștea sa Sint animalul ciudat din minuscula colivie Pe care cade pata de soare Sint clorofila care se agăță de stîncă și uria : trăiesc !

Cineva a venit

aseară la mine

O mică bestie a venit așeară la mine Sătrea obosită și mă privea Cu fata plină de bunătate Cu fata plină de fericire Cine ești tu ? Am întrebato Dar ea făcea în continuare Se ghemuia la picioarele mele Cine ești ? Am întrebato tot mai blind Tot mai rugător, să n-o tulbur Și un plîns vechi urca din amintire în mine Așteaptă, mi-a spus, așteaptă, mi-a spus Și a deschis geamul spre grădina întunecată Cu miinile ei mici ca două pete de catifea Ca două mici pete fosforescente Și-a luat zborul Noaptea ca un val orb lovea zidul de piatră Pe apele ei pluteau orașele, norii trupuri în somn Ameteite de muzică. Se vedeau cerul cu milioane de ochi Cu milioane de stele, ca milioane De mici bestii fosforescente.

Să mă întorc acasă

Să mă întorc într-un tîrziu acasă Ca dintr-o bătaie pierdută, Ca dintr-un oras imens și luxuriant, Ca dintr-un pustiu care doarme Să urc încet scările Să pășesc ușor pe ciment Ca și cum numai umbra mea ar fi Imaterială acolo. Să trag podul, Să tai orice punte și în urma mea doar noaptea și negru

Să mă întorc acasă În micul paralelipiped de beton Ca într-un refugiu, ca între coastele Unui animal mare și cald, ca într-un rest De memorie. Să-mi pierd urmele Să-mi pierd auzul să-mi pierd vîzul Și numai un simț necunoscut să lucreze, urios, în tăcere, în mine Să fiu singur. Un scrib într-un sarcofag Într-un labirint de granit, într-o noapte de piatră.

Expozițiile de grup sint adeseori riscante pentru artiști. În aceleași săli se oferă publicului lucrări care nu totdeauna pot fi judecate cu un set stabil de criterii. Opțiunile criticii și ale spectatorului pot deveni frustrante pentru unii dintre exponanți, mai ales cînd conștiința valorilor face casă bună cu plăcerea succesului.

Din fericire o asemenea situație nu este valabilă pentru grupul Sorin Ilfoveanu — Marian Zidaru — Vladimir Zamfirescu — Ștefan Călfia (Galeria Orizont). Viziunile lor artistice nu sint omogenizate și, ca atare, dar nu numai pentru aceasta, stilisticile auctoriale sint complet diferite. Sorin Ilfoveanu traversează o fază artistică aflată direct în prelungirea celei ilustrate de expoziția anterioară la Muzeul de artă al R.S.R. Atras de pitoresc și de sugestivitatea atemporalizatoare a fondurilor neutre el narează povești ale vîrșii de toate zilele, unele de sorginte orientală. De arta orientului se leagă de altfel ductul sigur, cu sinuozități neașteptate al liniei ca și o inefabilă modalitate de a atribui

O EXPOZIȚIE VĂZUTĂ DE DOI CRONICARI

Imaginativul metaforic

personajelor apartenență la o fabuloasă lume a înțelepciunii rătăcitoare.

Vladimir Zamfirescu, în cele patru pinze ce dezvăluie tot atîtea ipostaze ale corpului uman, tratează cu dezinvolat rafinament o temă dragă manieristilor din Cinquecento. Nu lipsesc accentele de înaltă dramatism în această degajare suverană a corpului omenesc, emblemă a vieții într-un timp fără curgere, sugerat prin pîncloase uniformizări ale suportului pictural. Dacă dramatismul pinzelor lui Zamfirescu este în mare măsură și o derivație a efectelor optice în construcția figurilor, unele ori derutante dar fără ca prin aceasta să își anuleze grația, forța expresivă a picturilor lui Ștefan Călfia își are sorgintea într-un imaginativ care acceptă hibridul, metamorfoza cu date constitutive ale realității inspiratoare. Pun pe gînduri aceste fantaziose bizarerii picturale : filința umană apare aici în situații vizuale de o extremă diversitate. Splendidă Cartea de autor cu gravuri. Referirea îndepărtată ar fi

Goya din Capriciul, dar trimiterea respectivă trebuie acceptată cu precauție intrucît nu este vorba de o filiație ci de o rezonanță spirituală efectivă. Călfia de altfel nu improvizază ci visează cu ochii deschisii, într-o lume tensionată de probleme diferite unde filința este obiect al propriei transformări, unde identitatea între regnuri dispăre într-o confuzie dirijată.

Despre sculptura lui Marian Zidaru trebuie spuse oricum mai multe lucruri decît putem enunța pe scurt aici. Lucrările sale provoacă un șoc vizual îndemnat în meditație ; ele nu oferă simpla incitare a jocului cu care ne-au obișnuit multe opere de o căutată modernitate. Zidaru a recuperat pentru sculptură sensul emblematic al elementelor dispartate sau al seriilor de module. Apartenența fragmentului la cosmos, la o natură integratoare — iată problema conceptuală a sculpturilor sale. Sint prezente neliniștitoare, hieratice și fragmentare, mărturiile ale unei vremi ce aspiră la imemorialitate. Ele introduc o contrapunctivă dilemă în ansamblul unei expoziții încomită de artiști maturi, pentru care creația este, în sensul cel mai ales al termenului, o construcție mentală inobolată și tulburată de problematica ființei.

Grigore Arbore

Recital la patru voci

Sălle galeriei „Orizont” sint gazda unei expoziții ce rupează patru remarcabile personalități ale plasticilor românești actuale : trei pictori — Vladimir Zamfirescu, Ștefan Călfia, Sorin Ilfoveanu și un mai tînăr confrate sculptor — Marian Zidaru. Temeiul acestei reuniuni artistice pare să fie ilustrarea unor afindități estetice și filosofice comune (sint sondație, în mod experimental, și unele zone ale orizontului moral și chiar politic).

Sintem îndreptățiți să afirmăm că aceste forme ce trădează intimitatea solemnă a actului creator, a dialogului solitar și ardent al artistului cu semnele fundamentale ale existenței.

Este o expoziție de desen și gravură (la care se adaugă, evident, compozițiile și aranjamentele sculpturale ale lui Marian Zidaru), în care abundă citatele din lecțiile marilor școli pe care artiștii le-au asimilat de-a lungul unor ani de tenace strădăni și căutări de atelier. Din această matrice comună, explorată în datele ei esențiale, fiecare artist și-a modelat propriul contur stilistic. Vladimir Zamfirescu glosează, cu un rafinament indiciabil al portretizării, pe mărimea marilor lecții dăvinciene. Dar ceea ce reține în desenul său nu-i neapărată precizia și acuratețea liniei și a detaliului grafic ilustrînd anatomii, ci sugestia duratei și a harului spiritual ce transcende dincolo de aparenta materială a ființei. Un efeb

mit fantazia cu temeinicul mestesug al gravurii, subtila interpretare a heraldicii cu știința mobilării spațiilor albe, la care trebuie adăugate nobilele structuri ale hirtiei manuale și ale lăcăturii prețioase în piele — delicii ce amintesc de rafinatăi gravurii și poligrafii medievale.

Sorin Ilfoveanu se menține cu consecvență în conduita estetică a reprezentărilor sale (tus cu pensula pe hirtie palinată) după mari prețexți literare — Procopius, Marquiza Akutagawa, Llosa... Experiență artistică binecunoscută din aparții expoziționale anterioare. O austeritate canonică a mijloacelor, emanată dintr-o limpede deslusire a intelecțiilor, l-a condus pe artist la rezolvări plastice de o expresivitate extremă, așa spune, la un simbolism grafic ce-și refuză narativismul în favoarea tipizării, a reinerii gestului unic, caracteristic, cel mai adesea dramatic, puternic marcat plastic, al „lumi în pectore”. Despre hieratismul figurilor și compozițiilor sale s-a mai spus, dar să nu uităm că dincolo de hirsutismul pronunțat al personajelor lui, Ilfoveanu oficiază pe-o strună bizantină în favoarea libertății, frumuseții și generozității umane.

Sculptura lui Marian Zidaru, cu simboluri limpede, subtil barocitate, extrase dintr-o matrice arhetipală primordiale, agrementată și cu unele aluzii la figurativul ritualic bizantin (în reminiscență balcanică) se distinge în ambianța generală a expoziției printr-o spiritualitate elevată.

În totul, expoziția de la „Orizont”, perfect articulată în resorturile ei stilistice și semnificante se constituie drept un eveniment artistic de aleasă tinută.

Corneliu Antim

